

MERELLÄ ÄÄRELLISELLÄ.

SANTERI GRÖNBERG.

Tarulipas, 1923.

I.

Monet vuosisadat on pyhiinvaeltajien tie kulkenut Venäjältä Laatokan luostareihin Raudun ja Metsäpirtin pitäjien kautta edelleen pohjoista kohti. Tie kulki Metsäpirtin pitäjässä sijaitsevan Taipaleen kylän kautta, jossa muinoin oli linna valvomassa sekä valtion että kirkon etuja. Vielä tuossa 1728 vuoden vaiheissa oli tällä linnalla jonkinlainen merkitys sotilaallisessa suhteessa. Sitten linnake kadotti vähin erin merkityksensä ja jäi pääasiallisesti kirkon hoitoon. 19:sta vuosisadan alussa olivat tämän linnan rauniot vielä selvästi eroitettavissa, sillä jonkinlainen neliskulmainen multareduutti ympäröi sen keskelle rakennettua sässövnää. Tätä sässövnää hoiti siihen aikaan muuan vanha sotilas, joka asusti vieressä olevassa mökissä. Hän nautti Venäjän valtiolta jonkinlaista eläkettä ja edusti jotakin sekavaa invalidin ja munkin välistä yhteiskunnallista asemaa.

Tämän välimuodon mukaista oli myöskin sässövnän hoito. Rukoushuone oli kallellaan, räystäät putoi-

livat, ikkunaluukut retkottivat toisella saranallaan. Ornamentit olivat kasvaneet sammalta ja riippuivat, mikäli niitä vielä vähän oli jälellä, naulasta tahi parista eri asennoissa maata kohti putoamaisillaan. Naakat pitivät asuntoansa pyhätössä ja jouduttivat sen lahoamista.

Tämä oli siihen aikaan yöpymäpaikkana pyhiinvaeltajilla ja siksi sässövnä kuului Kononsaaren luostarin alaisuuteen.

Vuonna 1818 oli vesi Suvannossa kevättulvain vaikutuksesta noussut niin korkealle, että sen täytyi päästä juoksemaan Taipaleen kannaksen kautta Laatokkaan. Kuten tunnettua purkautuikin vesi tätä tietä. Ihmiskäsi koetti tulla luonnolle avuksi, vedelle kaivettiin kulku-uoma sillä seurauksella, että vesi vähänsä ajassa raivasi itselleen väylän tätä osoitettua tietä vieden mennessään kaikki tokeet ja esteet, pyyhkäsi mukanaan asuinrakennuksen ulkokuoneineen Laatokkaan ja hävitti muinoisen linnan rauniot sässövnineen päivineen avaten Taipaleelle uuden kymmenen virstan pitkän ja noin parisenkymmentä sylvä leveän joen.

Muinoisen linnan ja sässövnän kohdalla virtaa ny-

kyisin Taipaleen joen samea vesi Laatokkaan ja joen pohjoispuolella sijaitsee Taipaleen kylä. Joki katkaisee maantien ja lautta välittää nykyisin liikennettä pohjois- ja eteläosan välillä.

Maantie luikertaa lautan kohdalta kohti Laatokkaa ja lähtee suuntautumaan pohjoiseen aivan läheltä meren rantapengertä, joka on useita kymmeniä metrejä ylempänä Laatokan pintaa. Maantie loittoonee paikkapaikoin jonkun kilometrin rannasta, mutta palaa uudelleen ikäänkuin ikävöiden mahtavan ulapan luo, kunneka jyrkänteensä lopettaa Käkisalmen seutuvilla, jossa Laatokan pohjoinen saaristo alkaa.

Taipaleesta kymmenkunnan kilometrin päässä pohjoisessa sijaitsee meren kaltaalla Lohijoen kylä, jota itäisiltä tuulilta paikka paikoin suojaa rantametsä, mutta toisin paikoin taas on avoinna silmänkantaman laajuiselle merenselälle.

Tällaisella avoimella paikalla, aivan Lohijoen lastauspaikan kohdalla, on korkealla kaltaalla, maantienlaidassa, Tuokon talo.

Talo kuuluu lahjoitustiloihin. Sen omistaja teki muinoin ropottinsa Gorleihin hoviin Raudun pitäjässä,

mutta kuului sitte Taubilan paroonin alusmaihiin Pyhäjärven pitäjässä.

Taloa hallitsi lampuoti Antti Tuokko, jolla oli kuusi poikaa ropottia suorittamassa. Nuorin näistä oli kuusitoista vuotias Jurkka.

Jurkka oli aikaiseen varttunut mieheksi kovassa työssä. Hän täytti miehen tehtävän ropotissa, niin ettei voudilla ollut mitään muistuttamista Antille, kun tämä pojan lähetti töihin. Kalastusretkillä Laatokalla hän myös täytti miehen paikan. Mutta ei ainoastaan ruumiinvoimiltaan Jurkka ollut varttunut. Hän ihanteli tyttöjä niinkuin muutkin varttuneemmat kylän pojat ja kävi kylän tanssiloissa aikamiesten mukana. Jurkka oli tunnettu hurjasta luonnostaan ja missä miestä tarvittiin, niin Jurkalle aina etusija siinä annettiin. Ei edes mahtava Laatokkakaan kyennyt tämän huimapään uhkarohkeutta taltuttamaan. Olipa Laatokka miten häijyllä päällä tahansa, ei Jurkka jumalanilmaa säikähtänyt. Hän läksi merelle milloin vaan mieli teki myrskystä välittämättä kalastajaveneheellään, jos vain toverin sai mukaansa purjeita hoitamaan.

Eräänäkin lokakuun myrskypäivänä, kun Laatok-

ka oli ajanut kaikki purjehtijat pois selältään ja kalastajat olivat joutuneet viettämään toimettomia päiviä luostarissa, oli kalastajilta tupakka loppunut. Ei kukaan aikuisista miehistä uskaltanut antautua merenselälle lähteäkseen Sortanlahdesta hakemaan kalastajasakille tupakkaa, mutta silloin tarjoutui Jurkka tehtävään jos vaan löytyisi parissasadassa mieheissä ainoatakaan, joka uskaltaisi lyöttäytyä hänen seuraansa. Vanhemmat miehet kyllä kieltelivät Jurkkaa mielettömästä retkestä, mutta poika vaan yltyi ja alkoi tehdä pilaa aikuisista miehistä. Vihdoin muuan Sakkolan huimapää närästyi Jurkan pilaan, kun tämä nimenomaan kääntyi Sakkolan poikien puoleen ja kysyi:

— Eikö koko Sakkolan pitäjässä ole ainoatakaan miestä, joka uskaltaisi Pyhäjärven poikasen kanssa sormikoukkusille?

— Ei suinkaan mies miehen ruokaan kuole, rohkasihe tämä.

Niin lähdettiin miehissä rantaan panemaan venettä kuntoon. Pyhäjärveläiset Jurkkaa ylistellen ja kiihoitellen, sakkolalaiset äänettöminä avustaen oman pitäjän miestä matkalle. He kyllä ymmärsivät matkan

vaarallisuuden, eivätkä sen tähden tahtoneet ottaa omalle tunnolleen toisen elämää, mutta paikallisylpeys ei myöskään sallinut ruveta estelemään oman kylän poikaa näyttämästä, että löytyy sitä kuntoa heidänkin joukossaan, vaikkei sitä tahdottu panna alttiiksi oikun vuoksi. He antoivat asianomaisen itsensä ratkaista kysymyksen ja olivat sydämessään mielisään tämän osoittamasta miehuullisuudesta.

Kun venhe oli kunnossa, läksivät huimapääät merelle kahden.

— Onnea matkalle, huudettiin heille.

— Jos onnellisesti maihin pääsette, niin älkää missään nimessä enää takaisin palatko tässä ilmassa, kylä me ilman tupakkaa täällä toimeen tulemme.

— Hulluja ei näet kynnetä eikä kylvetä, ne kasvavat itsestään, lisäsi joku joukosta.

— Otapas ja lähde ilman pakkoa tuollaiseen ilmaan! säesti muuan vanhus.

Koko parvi samosi nyt Strelkan nenään katsomaan kuinka purjehdus avoimessa kalastajavenheessä tuollaisessa kuohuvassa myrskyssä käy päinsä.

— Mikäs tuossa on mennessä kun venhe ja kaikki vantit ovat uuden uutukaiset. Purjeetkin ovat valkeat

kuin tehtaasta vasta tuodut, huomauttaa muuan Sakolan mies.

— Etpäs kyennyt lähtemään Jurkan kanssa, kun hän kätti mukaansa. Vai etkö silloin tiennyt, että rakineet olivat uudet? ivasi joku Pyhäjärven poika.

— Etpähän itsekään kyennyt matkalle lähtemään, vaikka nyt noin ylpeilet, puolustihe toinen.

— Voi, hitto, kuinka heittää. Mutta hyvästi nousee venhe laineen harjalle.

— Kyllä se poika pärjääntyy; vakuuttaa eräs Jurkan toveri.

Miesten kotvan aikaa siinä tähystellessä katosi venhe näkyvistä lainevyöryjen taa. Nyt kiirehtivät miehet kirkon torniin tähystämään matkaajoita.

— Pitäkää meidän veneemme, pojat, kunnossa jos sattuisi apu olemaan tarpeen, huusi naapurinpoika, kiirehtiessään torniin.

— Tuokin puhuu kuin pässinpäästä, selitti siihen rannalle kiiruhtava kalastaja. Mitä apua tuollaisessa ilmassa voi kelienkään enää antaa? Ennenkuin apuun ehätät, niin on jo meri omansa vienyt.

Kauan miehet tornissa tähystivät menijöitä. Vihdoin palasivat ja jättivät yhden tähystämään torniin

varmuuden vuoksi.

— Jo olivat Sorttalan kohdalla ja sinne painuivat aaltojen taakse, selittivät tulijat. Kyllä ne perille vaarattomasti joutuvat.

Tuskin oli tuntiakaan tämän jälkeen kulunut kun tähystäjä alkoi tornista heiluttaa valkeaa liinaa. Kalastajat, nekin, jotka poikain merelle lähtiessä eivät viitsineet vaivautua rannalle, paltoutuivat nyt tulijoita vastaan ottamaan. Kauaa ei kulunutkaan kun lainneiden harjalla alkoi keikkua valkea pursi, joka lähensi luostaria huimaavaa kyytiä. Tuskin oli neljännes tunti kulunut kun tulijat jo olivat rannassa.

— Tuossa teille tupakkaa! kehasi Jurkka ensi töikseen ja viskasi tupakkakäärön rannalle.

— No, jo olettekin aika poikia, kuului kiitos.

— Tuollaisten miesten kanssa sitä rohkenee olla merellä missä ilmassa tahansa!

Saatossa vietiin sitte tulijat luostarin vierastupaan, jossa kalastajat saivat viettää vielä kaksi vuorokautta ennenkuin meri rauhoittui.

II.

Naapuritalossa oli Ukkosilla reima tyttö nimeltään Anni. Tämä oli alun kolmannellakymmenellä. Kylän poikain kesken kyllä juteltiin Annista yhtä ja toista, vieläpä jotkut väittivät hänen olevan kevytkenkäisenkin. Liekö jutussa ollut perää tahi ei, on tietämättöntä, mutta tunnettua oli, että hän aittaansa vastaan otti poikia öisin. Jurkka oli myös tiensä löytänyt Annin aittaan. Hän rakastui tyttöön, vaikka tämä olikin häntä kuusi vuotta vanhempi. Anni vuorostaan katsele uhkeaa Jurkkaa hyvillä silmin ja kun tämä häntä kahden kesken kosasi, ei tyttö pannut vastaan, vaikka ymmärsikin, ettei Jurkan naimisesta voinut olla kysymystä ainakaan vielä moneen vuoteen tämän nuoruuden tähden. Olihan Jurkka oikeastaan vielä lapsi, vaikka olikin suurikasvuinen ja aikaiseen varttunut.

Kylän vanhemmat pojat naureskelivat kyllä Jurkan hommille ja tekivät hänelle pilojaan ja kiusaamisissa vaan soveltui.

— Heitä pois moiset houreet, opasti Simo-veli, jolle Jurkka oli sydänsurunsa kertonut.

— Miksi? uteli Jurkka.

— Ensiksikään ei isä anna suostumustaan sinulle vielä ja ilman isän suostumusta ei sinun naimisestasi saata tulla mitään. Olet lopen nuori mennäksesi avio-säätyyn. Vielä sinä tuonne kerkeät.

— Entäpä jos minä pakoitan isän antamaan suos-tumuksensa, uhitteli poika.

— Millä kumman lailla? ihmetteli Simo.

— Jos minä panen asiat sille tolalle, että Annin isä tulee vaatimaan avioliittoa?

— Älä hulluttele, poika, neuvoi veli. Mihinkä sinä sitä paitsi eukon toisit? Meitähän on kuusi veljestä ja jos meistä jokainen tuo muijan kotiinsa, niin täytyisi ruveta rakentamaan tupaa suuremmaksi. Eikä isällä ole varaa semmoiseen. Tuskin siihen hovin herra an-taisi puitakaan.

— Siinä tapauksessa minä lähden Ukkoseen koti-vävyksi. Eihän Annilla ole veljeä, selitti Jurkka.

— Selvillä näyt, velimies, asioista jo olevan. En ole tullut asiaa tuolta kannalta ajatelleeksi. Mutta huoliiko Ukkonen sinua taloonsa?

— Huoliihan toki. Etkö kuullut, että ukko oli tuu-minut viimeisen matkani johdosta myrskyssä, että

tuollaisen vävyn hän taloonsa huolisi.

— Niin, mutta, on asialla vielä eräs toinenkin puolensa, intti veli vastaan. Minkälainen tuo Anni lienee tavoiltaan?

— Miltä tavoiltaan?

— Kuuluuhan se ottavan muitakin poikia luokseen, vaikka onkin olevinaan sinun kanssasi kihloissa.

— Sanos, p—le, vielä kerta tuollainen syytös, kiu-kustui Jurkka ja veti esiin puukon, jolla uhkasi veljeään.

— Enhän minä moittiakseni sanonut. Tarkoitin sinun omaa parastasi, puolustiihe Simo.

— Anna olla viimeinen kerta, että morsiantani uskallat panetella. Jokainen, joka siihen uskaltaikse, saapi tästä puukosta, sanoi Jurkka suutuksissaan ja läksi astelemaan, jättäen Simon yksikseen.

— Poikarukka! surkutteli velimies.

Jurkka oli kuin urosleijona joka kerta kun jokuakaan uskalsi hänelle huomauttaa Annin uskottomuutta. Kun hän yöllä hiipi Annin aittaani piti hän perinpohjaisen kuulustelun Annin kanssa ja tämän tuli tarkoin tehdä tili kaikista välilöistään kylän toisten

poikain kanssa. Aamulla hän taas palasi aitasta tyyn-
tyneenä ja vakuutettuna Annin viattomuudesta.

Annia Jurkan mustasukkaisuus sekä peloitti että
miellytti. Missä vaan tilaisuus ilmeni, niin hän antoi
aihetta uuteen mustasukkaisuuteen, mutta menetteli
niin viisaasti, ettei Jurkalla ollut syytä syrjäisiä moit-
tia.

Kyläkunnan miehet varustautuivat juuri syyska-
lastukselle Laatokalle. Tuokon talosta varustettiin
kaksi venekuntaa. Jurkka seurasi veljiänsä merelle.
Hän oli nuorimpana saanut asiakseen laittaa veneen
lähtökuntoon ja kantaa kaikki kalastuskompeet ven-
heeseen. Ja niin sitä purjehdittiin kohti Vossinoin saa-
ria nieriäisen pyyntiin.

Edellisenä iltana oli Jurkka riidellyt mielitietyn-
sä kanssa ja läksi merelle myrtyneellä mielellä. Sanoi
lähtiessään Annille, ettei kotiin saavu ennenkuin ka-
lastus on loppunut. Mutta kuinka liekään siinä pyy-
dyksiä laitellessaan unohtanut eväät rantakotaan,
vaikka veljien tiedusteluun väitti eväiden olevan ve-
neessä mukana. Erehdys huomattiin vasta kun oltiin
jo liki Käkisalmea. Asiaa aprikoitua päätti venekun-
ta kumminkin jatkaa matkaansa ja panna pyydykset

mereen. Toisesta venekunnasta kun voitiin saada väliaikaisesti evästä lainaksi.

Näin tehtiinkin.

Kun pyydykset oli mereen saatu ja kokeminen jätetty toisten veljien venekunnalle läksi Jurkan venekunta kotiinsa hakemaan eväitä.

Oli jo aamupuoli yötä kun kotirantaan palattiin. Jurkka läksi Annia tapaamaan. Kun kolkutti Annin ovea, ei sisältä kuulunut vastausta. Jurkka kolkutti kovemmin.

Ei vastausta nytkään.

Nyt Jurkka julmistui. Hän otti suutuspäissään halpukin käteensä ja jysäytti sillä ovea.

— Älä, hullu, ovea säre, kuului sisältä römeä miehen ääni.

— Avaa, p—le, ovi, tahi minä panen tulen nurkan alle, uhkasi Jurkka.

Ovi avaantui ja Lehikoisen Olli tuli ulos aitasta. Haukkana lensi Jurkka Ollin niskaan ja veti esiin puukon. Kauan siinä miehet teutaroivat, mutta Olli oli Jurkkaa vahvempi ja väänsi puukon tämän kädestä. Siinä miehet tantereella tanssittivat ja mukiloivat toisiaan minkä kerkesivät. Anni seiso i aitan ovella paita-

sillaan, eikä virkkanut luotua sanaa kummallekaan. Vihdoin Olli pääsi irti Jurkan otteesta ja alkoi kävel-
lä pois päin, mutta nuolena oli Jurkka uudelleen Ollin
niskassa ja uusi ottelu alkoi.

— Vai, sinä, kirottu, käyt toisten morsianten luona
yöjalkasissa! äkäili Jurkka ja tavoitti puukkoa maasta.

Olli käytti tilaisuutta hyväkseen ja tempasi halko-
pukin käsiinsä. Hän viskasi pukin Jurkkaa kohti sillä
seurauksella, että Jurkka tupertui vatsalleen. Nyt nä-
ki Olli ajan otolliseksi ja läksi puikkimaan tiehensä.

Jurkan silmissä maailma musteni. Häpeä, kiukku
ja mustasukkaisuus sokaisi hänet niin, että vaahto
suupielissä hän töytäsi aittaansa Annin kimppuun ja is-
ki puukkonsa suoraan Annin sydämeen. Tämä kiljasi
vaan kerran ja retkahti rikosvuoteelleen kuolleena.

Jurkka seiso i kauan aitan ovensuulla käsittämättä
mitä oli tapahtunut. Vihdoin hänelle tilanne selvisi ja
hän käsitti tekonsa koko kamaluuden. Hän nosti kä-
tensä kummallekin ohimolleen ikäänkuin koetellak-
seen oliko täysin tajuissaan. Hän käveli rantaa koh-
ti, josta juuri vähää ennen oli tullut. Tutun venäläi-
sen kalasumppu seiso i Lohijoen rannassa ankkuris-
sa. Hän otti veneen rannasta ja sousi Danilo i n luo, jo-

ka juuri oli kannella ja oukaili ilmaa lähteäkseen purjehtimaan Pietariin kaloineen. Sanaakaan sanomatta nousi Jurkka kannelle ja työnsi veneen menemään itseksensä rantaa kohti.

— Mikä pojalle on tullut? uteli Danilov.

— Pitäisi päästä Pietariin, on asiaa.

Tuuli oli myötäinen. Purjeet päästettiin irti ja ankuri nostettiin. Kalasumppu mennä leklotti purjetuudessa ja ennen iltaa oltiin Koskinan selällä.

III.

Laatokka on kalarikas järvi. Pääasiallisesti siinä pyydetään lohia, nieriäisiä, siikoja, harjuksia, kuhia, matikoita ja poikkeustapauksissa sampia sekä sterlettii; rantaseuduilla pyydystetään haukia, lahnoja, säynäitä, ahvenia, toutaimia, norssia ja moltkia sekä ankeriaita, joita karjalainen ei kuitenkaan mielellään vedestä nosta.

Kukin kalalaji oleskelee omilla alueillaan ja ainoastaan lohi on yleinen yli meren. Siikaa kyllä on kaikkialla Laatokalla, mutta kullakin paikkakunnalla on oma lajinsa. Näistä erotetaan Nevan siika, jota pyydystetään ainoastaan Nevan niskassa ja Nevalla. Syvärin siika on pyydettävissä Syvärin lahdelmassa ja Syvärijoessa, mutta ainoastaan joen oikealla puolella, sillä Paksu- ja Ojattijoki laskevat vasempaa puolta sementaen veden, jota tämä siika ei suvaitse. Volhovin siika on isoa ja saadaan sitä suurissa määrin Uuden Laatokan edustalla ja Volhovjoessa, tämä kala kun taas viihtyy oivallisesti sameassa vedessä. Sitte on Valamon siika, joka asustaa syvissä ve-

sissä Valamon saariryhmän seutuvilla, on maultaan erinomaista ja näöltään muista siikalajeista poikkeava. Lopuksi on luotosiika, jota pyydystetään Laatokan koillisilla hiekkarantamilla lokakuussa.

Laatokan siika on tavallisesti isoa. Ne voivat joskus painaa viisikin kiloa.

Kolmas huomattava kalalaji on nieriäinen, jota löytyy kahta eri lajia ja joka oleskelee pääasiallisesti Laatokan luoteis- ja pohjoisosissa syvässä vedessä, eikä nouse jokiin. Syvän veden nieriäinen, jota on pyydystettävä 40 ja 100 sylen syvyydestä tahi vieläkin syvempää, on hopeanhohtoisia, vaaleanselkäinen ja on sen liha vaaleanpunainen; jota vastoin pintaveden nieriäinen on pyydystettävä 20 ja 40 sylen syvyydestä. Sen liha on punainen niinkuin lohella, päältäpäin on hopean värinen, mutta selkä tummempi, kuin syvänveden velloksella.

Karjalan kannaksen miehet lähtevät tavallisesti lohenpyyntöön Metsäpirtistä, Sakkolasta, Pyhäjärveltä, Käkisalmen pitäjältä ja muista rantaseuduista lokakuussa. Kussakin venekunnassa on kolme tahi neljä henkeä, jotka saavat viikkomäärin oleskella veneessä merellä. Verkkoja käytetään pyydyksinä, mut-

ta koukkukalastus kuitenkin on mieluisin ja se on Laatokalla ollut käytännössä jo ammoisista ajoista saakka.

Tavallisesti lasketaan koukut Valamon seutuvilla noin 20—30 sylen syvyyteen, mutta selällä aina sataankin syleen. Selkärihma on monasti kolmen, jopa neljänkin kilometrin pituinen ja koukkujen määrä nousee tuhansiin.

Juuri tällaisen kalastusmatkan oli Tuokon veljesten täytynyt keskeyttää, kun Jurkka saapui Lohijoelle suorittamaan tihutekoansa.

Kun Jurkka oli lykännyt venheen kalasumpun luota menemään rantaa kohti, oli hän samalla heittänyt lakkinsa venheeseen. Danilovin tiedusteluun mitä sillä tarkoitti, vastasi hän lähtevänsä matkalle salaa kottiväen tietämättä. Kun kalasumppu oli saapunut Pähkinälinnaan, osti Jurkka itselleen uuden lakin.

Ei ollut poika selvillä mitä hän nyt rupeasi tekemään ja minne aikoi. Kuultuaan kuitenkin Danilovilta, että tämä aikoi Volhovjoen suulle elävän kalan ostoon ensi matkallaan, rupesi Jurkka tuumimaan oleskelua sumpulla. Kun Danilovin apumies aikoi jättää isäntänsä oli Jurkan tarjous tervetullut kalakauppi-

aalle.

Kalat myytiin yhteen rytäkkään Fontankalla olevaan elävien kalain satkaan ja niin päästiin hakemaan uutta. Volhovin edustalla oli kalansaa- lis run- sas ja ennen pitkää oli sumppu täynnään eläviä ka- loja taas.

Oli hyvä myötätuuli, kun rannasta lähdettiin. Sump- pu mennä lekotteli kohti Kaaroisten majakkaa. Mie- het hörppivät teetä mitään pahaa aavistamatta. Kyl- lähän Jurkka huomasi jotakin omituista tuulen ala- puolella vedenpinnalla, mutta kun isäntä itsekin sin- ne tirkisti peräsimestään, eikä ollut huolissaankaan, ei hänkän tullut huomiotansa kiinnittäneeksi sen enempiä vaaranpaikkaan.

Ennen pitkää kuului voimakas nytkäys ja sump- pu oli joutunut keulastaan hiekkasärkälle. Molemmat miehet kellahtivat hytkäyksestä istualleen. Heti pääs- tettiin raina purjeesta irti ja suurpurje pääsi vapaasti läpsättämään tuulen henkäyksessä.

Nyt tuli miehille kiire. Rainan ja salkojen avulla koetettiin alus saada irroitetuksi särkältä, mutta vaika miehet pulasivat parisen tuntia hiki hatussa, ei sumppu kaikista ponnistuksista huolimatta ottanut

totellakseen miesten mielitekoa. Lopulta riisui sumpun omistaja kengät jaloistaan, hyppäsi matalikolle ja alkoi hartiavoimalla kohottaa aluksen keulaa irti hiekasta. Alus oli tottelevinaan, perä pyöri väljässä vedessä, mutta köli vaan keulaa piteli. Ei tarvinnut muuta kuin himpun vaan lisää voimaa, niin alus pääsisi varmaan pälkähästä.

Ukko huusi Jurkkaa avukseen.

Tämä seurasi Danilovin esimerkkiä, riisui kengät jaloistaan ja hyppäsi isännälleen avuksi. Kun he kahden miehen asettivat olkapäänsä emäpuuhun ja kaikista voimistaan nostivat keulaa, irtausi sumpu juutteestaan ja jäi kellumaan väljään veteen. Samassa löi maininki sumpun särkkään ja meri imasi aluksen yhdellä henkäyksellään kymmenisen sylen päähän miehistä. Tuuli tarttui roikkumassa olevaan suurpurjeeseen ja alkoi kulettaa laivaa eteenpäin. Se riuhtoi vallattomasti purjetta, ikäänkuin ilvehtien miehille, täytti aika ajoin sen pullolleen ja kiihdytti alusta kohti tuntematonta kohtaloa.

Miehet jäivät avuttomina seisomaan matalikolle aavan meren häämöttäessä joka suunnalle.

— Herra tule ja siunaa! risti ukko silmänsä hätäy-

neenä.

Risti Jurkkakin silmänsä mitään virkkamatta.

— Auta pyhä jumal'-äiti, Neitsyt Maria! huusi Danilov kauhuissaan.

— Mitäs nyt tehdään? sai vihdoin Jurkka kysytyksi, toinnuttuaan tyrmeyksistään.

Aava meri päilyi kaikkialla, eikä mitään liikettä kuultanut miltään suunnalta. Vaikka olikin syksy ja tuuli pohjoinen, niin oli vesi kuitenkin lämmin, kuten tavallisesti Laatokalla pohjoistuulen vallitessa. Kun miehet siinä kotvasen olivat tuumineet kamalaa asemaansa, teki Jurkka omasta puolestaan päätöksen. Hän päätti lähteä uimalla tavoittamaan pelastustaan, sillä kuolema tässäkin häämöitti aivan selvänä edessä. Tätä vedessä seisomista ei jaksaisi kauan kestää.

Juolahti siinä Jurkalle mieleen kotinsa, vanhemmat ja veljet. Ilmi elävänä kuvastui hänen eteensä Anni ja kamala tekonsa. Poliisilaitos, tuomioistuin, jossa hän ei vielä ollut eläissään käynyt, sekä vankila häämöittivät hänen edessään. Epätoivo läksi valtaamaan nuoren miehen mielen. Mutta voimakas elämänhalu kuiski kuitenkin hänelle:

— Pelastu vaan uimalla, olethan hyvä uimari.

Kun hän asiaa harkitsi, huomasi hän varman kuoleman olevan edessään muutaman tunnin kuluttua. Jos ei hänen päivänsä olleet aiotut tähän päättymään, pelastuu hän varmastikin. Ja jos mitään pelastumisen mahdollisuutta enää oli olemassa, niin oli uiminen ainoa pelastuskeino.

Jurkka ilmaisi aikeensa onnettomuuskumppanilleen.

— Tähänkös sitte minut jätät? ihmetteli toinen. Minä en osaa uida, eikä minua mikään niinmuodoin pelasta jos sinä lähdet ja jätät minut yksikseni.

Ei virkkanut Jurkka mitään tähän mielettömään puheeseen, vaan riisui yltään liiat vaatteet, jättäen päälleen ainoastaan paidan ja alushousut. Kädestä pitäen jätti Jurkka hyvästit entiselle isännälleen. Kauan piti tämä tarjottua kättä omassaan ja puhkesi vihdoin itkuun.

— Jos pelastut, niin vie terveiseni kotiväelleni. Oi, auta pyhä Ihmeitten tekijä! Jumalan pyhä äiti!

— Kepeäthän nuo olisi viedä, jos rannan yllättäisi. Hyvästi!

Ja niin heittäytyi Jurkka, ristittyään silmänsä, mereen suunnaten matkansa rantaa kohti. Verkalleen

hän siinä jäseniänsä virutteli. Oli jo parisen tuntia ollut Vellamon hartioilla kun huomasi rannan häämöittävän jossakin kaukana.

Voimat olivat jo uupuneet, mutta tuuli oli myötäinen ja rannan kangastus valoi uusia voimia jäseniin. Jonkun aikaa uituaan huomasi hän vedenpinnalla läheisyydessään jotakin mustaa silloin tällöin pylkäh-televän esiin. Hän ui lähemmäksi ja suurimmaksi riemukseen huomasi hän esineen ajelehtivaksi hirreksi, jota tuuli kuletteli rantaa kohti. Hän heittäytyi hirren varaan levähtämään. Siinä miehenalku lepuutti väsyneitä ja kangistuneita raajojaan — kuinka kauan liekin lepuutellut?

Lopulta alkoi käydä pitkäksi aika tälläkin ilmaisella kyydillä ja ruumista rupesi kangistuttamaan kylmä. Hylkäsi vihdoin Jurkka pelastumisajatuksen tämän hirren varassa ja heittäytyi uudelleen uintiin.

Ranta jo häämöitti läheltä. Ui poika minkä vielä jaksoi, mutta jo rupesivat voimat pettämään. Jo uskoi Jurkka viimeisen hetkensä lähestyneen. Hän huomasi Jumalan tuomion tavoittaneen hänet pahoista teoistaan ja ensimmäisen kerran eläissään kohosi vilpitön rukous taivaaseen ja hän katui mustasuk-

kaisuudesta johtunutta äkkipikaista tekoaan. Ennätti hän siinä pyytää jo anteeksi taivaalliselta isältä An-ninkin synnit. Voimattomana heitti poikarukka koh-talon käsiin olemuksensa. Vesi pyrki suuhun tule-maan. Jalat painuivat pohjaa kohti. Äkkiä hän tuns-i jalkainsa alla jotakin kovaa ja hän ymmärsi tavoitta-neensa pohjan, käsitti joutuneensa rantamatalikolle. Vielä sai ruumis viimeisen kerran elämänvoimaa ja jäntereet uutta toimintatarmoa. Hän läksi huumau-tuneena astumaan kohti rantaa.

Vesi mataloitui ja kulku helpponi. Vihdoin oli hän kuivalla rannalla. Silloin jännitys laukesi, maailma musteni silmissä ja tiedottomana vaipui Jurkka ran-tahietikolle.

Aamulla ihmiset löysivät onnettoman makaamas-ta paitasillaan Ligoval rannassa ja pelastivat ihmisa-sumuksiin.

Oltuaan viikkokauden hyvien ihmisten hoidossa, toipui Jurkka sekä ruumiin että sielun ponnistusten jälkeen.

Ranta-asukkaat osoittavat aina suurta myötätun-toa haaksirikkoiselle ja koettavat antaa mitä parhain-ta apua onnettomille, niin kuin luonnollista onkin.

»Tänä päivänä sinä, huomenna minä», sanoo sananparsi. Milloinkaan ei voi tietää ketä onnettomuus kulloinkin merellä kohtaa.

Kalasumppu oli ajautunut jonnekin Ligo von eteläpuolelle rantaan vahingoittumattomana. Omistajan ruumis löytyi syksymmällä Pähkinälinnan seutuvilta.

IV.

Jurkka oli joutunut iäkkään lesken taloon hoidettavaksi. Emännän ainoa poika oli kuollut muutamia kuukausia takaperin. Emäntä antoi lämpimästä kädestään poikavainajansa vaatteita Jurkalle. Leski kun oli hyväsydäminen ihminen, niin sai Jurkka vaatteet velaksi sillä välipuheella, että maksaa jos jaksaa ja jos ei jaksaa, niin Jumala maksaa.

Vaatevarastoa kun siinä tarkasteltiin näki Jurkka aitan naulassa omituiset nahkavaatteet, jotka ylettyivät miestä aina kaulaan asti. Emäntä selitti, että poikansa oli niitä käyttänyt kalastuksessa Velssin kylässä Volhovin koskien niskassa. Tämä herätti pojan uteliaisuutta ja kun emäntäkin puolestaan näki tässä olevan tilaisuuden, jolla Jurkka voisi vaatteensa kuitata, ehdotti hän, että Jurkka menisi katsomaan kalastustapaa. Talolla kun oli osuus koskiin, niin saisi hän vapaasti käydä siellä kalastamassa ja saisi niin muodoin tilaisuuden näillä ansioilla kuitata velkansa.

Jurkka läksikin kohta tarkastusmatkalle, eikä kauan viipynyt, kun hän palasi ja ilmoitti olevansa valmis

ehdotettuun toimeen.

Hän otti nyt mukaansa kaikki tarvittavat kalastuskompeet. Saavuttuaan perille ryhtyi hän heti ammatiansa harjoittamaan. Hän veti ylleen nahkaisen vedenpitävän puvun, joka ulettui jaloista kaulaan saakka. Tämän jälkeen hän sitoi jalkoihinsa rautapohjaiset kuuden naulan painoiset sandaalit, jotka olivat varustetut kolmella terävällä hokilla, niinkuin hevosten talvikengät. Suuren mahdolloman tuohikon-
tin hän kiinnitti selkäänsä, otti kalahaavin käteensä ja näin varustettuna läksi saalistamaan. Lippo oli noin kymmentuumainen läpimitaltaan tahi jonkun verran laveampi ehkä, puoli syltä pitkä ja noin puolitoista sylisellä varrella varustettu.

Kosken kivinen pohja on aikojen kuluessa veden hankauksesta tullut sileäksi, niin että saalistajan ei ole mentävä kosken alapuolelle ilman hokkikenkiä, veden paino kun muuten kaataisi kulkijan ja veisi mennessään. Jurkka painautui nyt veteen vyötäisi-
ään myöten ja asettui valitsemaansa paikkaan vaanimaan saalista. Hän kuletti lippoansa myötävirtaa, ikäänkuin kiirehtien tällä tavoin kiitävää vettä. Äkkiä hän törkkäsi lipon pohjaan ja nosti milloin yh-

den, milloin kaksi, vieläpä erään kerran viisikin siikaa yht'aikaa ja sulloi kalat selässään olevaan konttiin.

Tämä yksinkertainen ja alkuperäinen pyyntitapa juontaa alkunsa aina kolmanneltatoista vuosisadalta saakka.

Kun Jurkka oli ammattiansa harjoittanut muutamia päiviä, oli saalista kertynyt sen verran, että toisten pyytäjän kera saatiin lähetys toimeen Pietariin, jonne eräs kalastaja läksi niitä muuttamaan rahaksi.

Keisarinna Katariina II oli vuonna 1793 lahjoittanut kalastusoikeuden eräälle salaneuvos Shkurinille tässä joessa ja on se perintönä sitte siirtynyt jollekin von Moller suvulle. Nämä omistajat kielsivät talonpoikia kalastamasta koskessa, mutta talonpojat väittivät kalastusoikeuden kuuluneen heille ylimuistoisista ajoista. Koska he sitä paitsi olivat oikeita omistajia siihen maahan, joka rajoittuu koskialueeseen, niin oli kosken vesi tälläkin perusteella heidän omaisuuttaan. Omistaja haki kalastuskiellon ja niin oli hallintovallan puolelta tullut määräys, ettei talonpojat saa koskessa kalastaa ennenkuin oikeus antaa asiassa päätöksensä. Tämä tapahtui seuraavana päivänä

sen jälkeen, kun Jurkka oli saanut saaliinsa lähetetyksi Pietariin.

Näin olivat rauenneet häneltä toiveet hyvästä raha-ansiosta. Saamansa saalis riitti osapuilleen leskelle vaatteiden suoritukseksi, mutta Jurkan mieli teki ansaita myöskin tulevia aikoja varten jonkun verran. Rannanomistajain joukossa oli useampia, jotka eivät välittäneet hallintovallan kiellosta, vaan selittivät, että heiltä voidaan riistää kalastusoikeus ainoastaan tuomioistuimen päätöksellä, sillä heidän mielestään oli mieletöntä jättää kalavedet käyttämättä siinä aikana, jolloin asia oli riidan alaisena. Sitä paitasi ei heidän mielestään hallintovalta ollut oikeutettu toimeenpanemaan päätöksiä, jotka vativat lainoppi-neen tuomioistuimen ratkaisua.

Nämä uppiniskaiset jatkoivat vaan kalastustaan. Kun Jurkka huomasi, että kalastusta jatkettiin, päätti hänkin yhtyä tyytymättömiin. Seuraus kuitenkin oli, että poliisivalta sekaantui asiaan ja teki lopun vastarinnasta. Jurkka joutui nyt kirjattomana istumaan useita viikkoja poliisivankilassa ja toimitettiin sitte irtolaisena ruunun kyydillä kotipuoleensa.

Annin murha ja Jurkan katoaminen herätti tavat-

toman suurta huomiota Lohijoella ja lähiseuduilla. Kun poliisikuulustelussa Lehikoisen Olli oli kertonut ottelunsa Jurkan kanssa, oltiin kyllä selvillä Jurkan syyllisyydestä, mutta hänen katoamisensa sai monen ymmälle, sillä rannalle ajautunut venhe toi mukanaan murhamiehen lakin, josta toiset tekivät sen johtopäätöksen, että Jurkka kiihdyksissään oli varmaan-kin tehnyt toivottoman teon ja heittäytynyt mereen. Ruumista oli kyllä käyty rannalta pitkän aikaa etsimässä, naaraaminen olisi tällaisessa tapauksessa ollut tuloksetonta työtä Laatokan laajalla ulapalla. Kun nyt, Jurkka eräänä marraskuun päivänä tuotiin kotipitäjänsä vallesmannin huostaan Venäjältä, selvisi asia kerrassaan. Eikäpähän Jurkka tekoansa kieltänytkään.

Kun asia oli oikeudessa tutkittu ja alistettu ylemmän oikeuteen vahvistettavaksi, oli tuomioistuin langettanut Jurkan alaikäisenä ja lieventävien asiahaarojen vallitessa ainoastaan kolmeksi vuodeksi rangaistukseen.

Rangaistuksen kärsittyään pääsi Jurkka eräänä keväänä vapauteen. Hän oli „yliopistoajallaan“, kuten hän rangaistusaikaansa leikillisesti perästäpäin

nimitti, oppinut yhtä ja toista. Hän oli oppinut kirjotustaidon salaisuudet, oli lukenut minkä mitäkin ja saanut ohjeita tulevan elämänsä varalta. Hänen hurja luonteensa oli talttunut. Vaikka hän ei vielä ollut täyttänyt kahtakymmentä ikävuottaan, oli hän jo käyttökseltään vanhan miehen kaltainen.

Kotiinsa hän ei kuitenkaan voinut mennä vankilasta. Se tuntui liian raskaalta. Hän oli pyytänyt opastajaan auttamaan häntä uuden elämän alkuun. Hän kaihosi merelle. Niinpä hän ennen pitkää pääsikin purjelaivaan merimieheksi. Kun hän kesän oli purjehtinut, vietiin alus talviteloilleen Salmiin, Mantsinsaaren rantaan. Työtä hän sai koko talveksi kesäiseltä isännältään ja kun talvi oli kulunut, otti hän taaskin pestin entiselle laivalleen.

V.

Eleli Aunuksen puolella kippari Jakov Möso maatilallaan Viteleen kylässä. Vaimo oli jo useita vuosia takaperin jättänyt Jaakon tyttären ja pojan kanssa hoitamaan taloa. Huonoa oli konnulla eläminen. Kesät liikkeikin Möso merellä ja talo oli nyt viisitoista vuotiaan Vasjapojan ja Heleenatyttären hoidossa. Heinäajaksi vain Jaakko itse koetti koteutua jos minä kesänä sai siihen tilaisuuden isännistöltään, muuten saivat lapset hoitaa heinänteonkin miten parhaiten taisivat. Eikä tuossa paljoja korjauksia heinäaikana ollutkaan, sillä hevoskepuli ei suuria tarvinnut ja kahden lehmän heinät kyllä sai pian kokoon haalituksi metsän liepeiltä.

Kahdeksantoista vuotias Helena talossa teki minä siinä tehtävää oli. Hän oli työteliäs ja vaatimaton tyttö. Kauneuttakaan ei hänelle oltu suotu, joten hän ei vetänyt prihojen erityistä huomiota puoleensa.

Useita vuosia oli Jurkka purjehtinut Laatokalla Jaakko Möson käskynalaisena. Talvisin piti hän kortteeria Jaakon mökissä. Lopulta hän koteutui niin Jaa-

kon taloon, että hän alkoi pitää sitä varsinaisena kotinaan. Koko aikanaan hän oli vain pari kertaa pikimältäään pistäytynyt entisessä kodissaan, kun alus tuulen tähden oli sattunut ankkuroimaan Lohijoen poukamaan: Ylläppään lahteen.

Hänestä oli tullut kaikinpuolin vakaa mies. Jos puhe milloin siirtyi naisiin, pudisteli hän päätään ja tuumi:

— Naiset ovat kavaloita kuin käärmeet, ei niihin ole luottamista.

Jaakon pulleaa Heleenaakin hän monet vuodet katsoi karsaasti ja epäluottavasti. Heleena kyllä hänelle teki pikku palveluksiaan. Milloin korjasi sukat, milloin paikkasi kintaat, milloin taas pisti paikan housuihin. Kiitoksella Jurkka tällaiset vähäpätöisyydet kuittasi.

Sattui sitte kuitenkin, että Jurkka sai keuhkokuumeen ja sattumoilta paikkakunnalla pistäytynyt lääkäri antoi neuvoja miten sairastunut oli hoidettava. Parastaan siinä Heleena pani. Siinä viikkokausia vuoteella loikoessaan kiintyi Jurkan huomio tarkemmin hyvä-sävyiseen Heleenaan. Ensin hänessä heräsi syvä kiittolaisuus tyttöä kohtaan, kun rupesi taudistaan pa-

rantumaan tämän osoittamasta uhrautuvaisuudesta. Kiitollisuus alkoi vähin kehittyä ystävyydeksi ja kun mies oli kokonaan tointunut tautivuoteeltaan, muuttui ystävyys rakkaudeksi.

Näin oli Jurkka monivuotisten jurottelujen jälkeen taas voinut luoda luottamuksella katseensa naiseen. Hänestä tuli ennenpitkää Jaakko Möson kotivävy. Kun sitte Jaakosta oli aika jättänyt ja talo jäi kokonaan Jurkan hoitoon, päätti hän eräänä kesänä jäädä pois mereltä kontuaan hoitamaan. Hoiti taloan näin kesän, vieläpä viljeli maata seuraavankin kesän, mutta kolmantena ei enää malttanut. Luonto alkoi vetää tikanpoikaa puuhun. Tuli niin lopen haikea ikävä rakasta Laatokkaa, että jo tuossa huhtikuun alussa alkoi kuulostella paikkoja laivoilla.

Mikäs siinä. Jurkka oli oiva merimies ja sellaiseksi tunnettu. Vaikeudetta hän saikin haluamansa paikan. Hänestä tehtiin nyt kippari purjelaivaan.

Heleenan hoitoon jäi talo taaskin.

VI.

Vasja oli kyllä nokkela poika, mutta maatyöt eivät häntä miellyttäneet. Oli luonteeltaan muutenkin laiskansujakka, ettei viitsinyt tehdä juuri mitään työtä. Kun vaan Jaakon silmä vältti kesällä heinäniityläkin pistiie poika piiloon ja puikki omille teilleen. Oli jo Jaakko koittanut kovistaakin, mutta kaikki kuritus oli hänestä vastenmielistä, niin että poika sai kasvaa lorjottaa omin volinsa. Sitä paitsi voi Vasjasta tulla herrasmieskin. Tarvittiinhan yhteiskunnassa sellaisiakin, tuumi Jaakko.

Vasja kävi kylän kirkkokoulun, eikä ollut selvillä tulevasta miestehtävästään. Siitä hän kyllä oli perillä, että maatyöntekijäksi hänestä ei ole. Kylän kirkossa hän kävi ahkerasti pajattamassa kuorossa toisten poikain kanssa. Hengellinen ala häntä kyllä miellytti, mutta kun oli liian nuori, niin ei voinut antautua tälle totiselle alalle muuta jos kuoropojaksi. Se toimi taas ei tuottanut mitään ansiota kylän kirkossa. Siksi hän suoritti kirjanpitokurssin ja arveli antautua kirjanpittäjäksi johonkin suureen liikkeeseen. Hän kirjoitteli

ja kuulosteli paikkoja, mutta suuret liikkeet eivät ymmärtäneet ottaa poikaa palvelukseensa ja pienet liikkeet taas eivät Venäjällä olleet kirjanpitäjän tarpeessa. Laskukoukku seinällä ja helmitaulu pöydällä suorittivat palkattomasti tämän viran.

Näin vierähti vuosi vuodelta kotiaskareissa, kunnes tuli äänenmurrosaika. Vasja sai lahjaksi römeän bassoäänen. Vaikka hänellä ei ollut korvaa vähääkään, oli rakkaus kirkkolauluun ja kirkonmenoihin elähyttänyt häntä siihen määrin, että hän päätti ruveta lukkariksi. Monien hommien jälkeen hänet määrättiin Suomeen, erään rantakaupungin venäläisen seurakunnan djakaksi.

Kierrellessään esimiehensä, kirkkoherran, kanssa maaseuduilla hengellisissä asioissa, tutustui hän erääseen entiseen Vianan-Karjalaiseen neitoon ja rakastui tähän.

Seurasi tavanmukainen rakkauden tunnustus, kosinta ja häät päättäjäisiksi. Lapsia rupesi karttumaan vuosi vuodelta ja „lukkariha“ alkoi olla tyytymätön Vasjan pieneen palkkaan. Tulot eivät mitenkään tahtoneet riittää menoihin, vaikka kaupungin varakkaat kauppiaat kyllä muistivat omasta puolestaan pääsiäi-

senä ja jouluna sekä lisäksi välipyhinäkin lukkarian-sa antimillaan.

— Kun tekisivät sinut edes djakoniksi, tuskaili vaimo. Olethan sinä nainut, niinkuin kirkkolaki säättääkin. Ja entäpä sinun mahtava messuäänesi sitte!

Vaimon yhä uudistuvat muistutukset eivät oikeastaan olleet Vasjastakaan niin kovin vastenmieliset, sillä eihän hänellä voinut olla esteenä säädös, että piispan tulee olla yhden emännän mies, niinkuin oli laita virrenlukijan, joka nyt mentyään toistamiseen naimisiin, oli enää kelpaamaton hengelliseen säätyyn. Vasja mietiskeli asiaa itsekseen ja sopivassa tilaisuudessa päätti kääntyä kirkkoherran puoleen esityksellä.

— Toimita, batjushka, minut djakoniksi itsellesi.

Kirkkoherra oli oikeastaan jo pitkän aikaa ollut tyytymätön sukkapelliin djakkaansa ja kun Vasja nyt teki ehdotuksensa, havaitsi hän sopivan tilaisuuden olevan päästä eroon apulaisestaan, jonka kansallisuus oli epäilyttävää laatua ja käsitteet venäläisen oikeauskoisen kirkon tehtävistä hämärät. Hän lupasi ryhtyä toimiin Vasjan korottamiseksi djakoniksi ja antoi tälle suosituskirjeen piispalle vietäväksi. Kirk-

koherra ei kuitenkaan puoltanut Vasjaa omaan seurakuntaansa, vaan ehdotti hänet siirrettäväksi jonnekin etäiseen rajaseutuun.

Piispa, kuultuaan Vasjan suuret ansiot hengellisellä alalla, suostui pyyntöön ja ennen pitkää sai Vasja muuttaa vaimonsa suurimmaksi ihastukseksi kappelaiseksi erääseen kaukaiseen Karjalan rajapitäjään.

Nyt oli Vasjastakin tullut batjuska. Itse oli hän erittäin ihastunut tähän korotettuun yhteiskunnalliseen asemaansa. Hän osasi käyttää kirkonmenoissa karjalan kieltä ja rajakarjalaiset pitivät uudesta apulaishatjushkastaan. Hän kävi pappien kokouksessa Sortavalassa ja varsinkin isä-Okulov vaikutti häneen voimakkaasti. Hän otti tämän jälkeen kansankielisen jumalanpalveluksen edistämisen sydämen asiakseen.

Sanalla sanoen: Vasili Jakovlevitshin ja hänen seurakuntalaistensa välit olivat kaikin puolin hyvät. Tosinhan hän silloin tällöin kurkisti syvälle lasinpohjaan, mutta sehän ei ollut vika eikä mikään hatjuskalle, jolla esimerkiksi pääsiäisenä, jolloin papisto käy seurakuntalaisten luona pyhää toivottamassa ja siunaamassa varakkaammat ja läheisimmät naapurinsa, on velvollisuus jokaisen luona ottaa toki ryyppy

ja pari-kolmekin. Se kuuluu kansan tapoihin, sillä ei-pä aina oteta pahalta kannalta sitäkään, jos sielunpaimen tällaisina juhlina on toisinaan tonkkana kannettava rekeenkin. Väestö raja-Karjalassa on turmeltumaton, se ei pyri tuomitsemaan kellokkaitaan, vaan arvostelee opettajainsa heikkoudet omainsa mukaan.

Näin oli kulunut useita vuosia. Vasili Jakovlevitshin matushka oli nuoruudestaan asti ollut kivuloinen ja nyt viime vuodet olivat jäytäneet hänen terveytensä niin pahoin, että hän väsyi tähän maiseen onneensa ja painoi viimeisen kerran päänsä pielukselle. Djakoni itki surkeuttaan kauan. Hänen surunsa laatu oli maallikoille tavallista oudompi.

— Hyvähän teidän on lohdutella, kun saatte ottaa toisen akan, mutta toista on meikäläisen, jolle ei ole sallittu tätä hyvää kahdesti.

Lapsia ei djakonille jäänyt muuta kuin yksi tytär, toiset olivat jo pieninä kuolleet. Tytär kävi koulua matkojen takana kaupungissa. Siksi tuntui tyhjässä kodissa elämä kolkolta ja yksinäiseltä. Hän rupesi halajamaan pois kaukaisesta seurakunnastaan. Hän teki matkan Viipuriin ja, kumarrettuaan piispaa jalkoihin, sai siirron entiseen kaupunkiseurakuntaan, jos-

sa silloin oli djakonin paikka avoinna ja jota Vasili-djakoni oli piispalta kumartanutkin.

VII.

Laivanrakennusjärjestelmä Laatokalla pysyi aivan viime vuosisadan loppupuolelle asti keskiaikaisella kannalla. Tanskoteilla ja hukareilla sekä muilla myötätuulen aluksilla purjehti pohjois-Laatokan merimies kerran ja parhaimmassa tapauksessa kaksi „Piitteriin“ kesässä. Enempää ei ennättänyt, sillä alukset olivat kelpaamattomia luovimiseen, olivat rakennetut hollantilaisten „kuffien“ kuosiin, vaikka ilman sivusiipiä. Salmilainen kävi ripillä ja saunassa, uhrasi vahakynntilän bohun kuvan eteen ja antautui alttiiksi meren tuulille. Viikottain sai odottaa suotuisaa myötätuulta, joka sitte monasti pyhkäsi kylläkin aluksen päivässä Koskinan selälle, Pähkinälinnan edustalle.

Kaksimastoisia saimoja hankki sittemmin yksi ja toinen pieneläjä, mutta vasta kun kapteeni Jarl Lindberg pani alulle valtion myötävaikutuksella uuden laivanrakennusjärjestelmän, alkoi Laatokallekin ilmaantua uudenaikaisia kaljaaseja, sekä kaksi- että kolmemastoisia. Näiden kukoistusaika oli kuitenkin

lyhyt, sillä venäläinen proomujärjestelmä alkoi tunkeutua Laatokalle, ja ennen pitkää hävisivät kaikki purjealukset ja viimeiset tanskotat saivat uhrata mastonsa ja hävittää purjeensa ja muodostuivat proomuiksi nekin. Joku parisen jäännöstä on vielä nykypäivinäkin jälellä jossakin lahden poukamassa vesilastissa muistuttamassa maailman katoavaisuutta.

Viime vuosina ennen vallankumousta liikkui merellä tavaroiden kuljetuksessa ainoastaan proomuja ja hinaajien kulettamina, joitakuita tavarahöyryjä ja rantavesistöllä jokunen pienoinen saima. Pienet alukset eivät kyenneet kilpailemaan suurien, monien satojen tonnin vetoisten proomujen rinnalla. Aluksi koettivat suomalaiset liikemiehet hankkia kotimaisia proomuja, mutta ennenpitkää oli siitäkin luovuttava, sillä sisä-Venäjällä, aarniometsien äärillä rakennetut proomut, joilla kuletettiin viljaa Pietariin, tulivat siksi paljon halvemmiksi kotimaisia, etteivät nämät kilpailussa kestäneet, vaan täytyi siitä luopua.

— Venäjällä rakennetaan laivaa kilometrimitalla ja siitä leikataan aina niin pitkä pötkö, minkä kukin haluaa, kuvasi joku koiranleuka venäläistä laivanrakennusjärjestelmää.

Totta tässä puheessa on sen verran, että Laatokallekin ilmaantui ja Suomenkinlahdella rupesi voittamaan alaa purjealuksien joukossa venäläinen proomu, joka joskus oli kolmekymmentäkolmekin syltä pitkä ja vedoltaan lähenteli tuhatta rekisteritonnia. On ymmärrettävää, ettei tällainen latapohjaalus voinut taistella merenkäyntiä vastaan ja siksi tapahtuikin merellä usein haaksirikkoja, jotka olivat turmaa tuottavia. Usein saattoi nähdä ulapalla purjehtivan aluksen, joka vienoimmankin tuulen vallitessa luikerteli merenkäynnin mukana, s. o. proomun kuve nousi ja laski niinkuin käärme liikkeissaan. Tästä seikasta johtui, ettei tällaisilla aluksilla saanut lähteä merelle milloin vaan, vaan oli odotettava suotuisaa säätä, aivan niinkuin yhdeksännentoista vuosisadan puolivälissä myötätuulen hukarit saivat tehdä. Siksi ei monasti myöskään näillä tällaisilla aluksilla onnistuttu tekemään Pietarinmatkoja juuri useampaa höyryn aikakautena, kuin keskiaikaisetkaan purjehtijat pystyivät muinoin tekemään.

On luonnollista, että mitään merimieskuntoisuutta ei tällaisilla purjehdusvälineillä voitu saavuttaa ja siksi oli merimieskunto Laatokalla menossa alaspäin.

Tosin näiden aluksien purjehtijoilla tuli olla omaa-laatuista ammattitaitoa, jota tavallinen merimies ei tunne, mutta varsinaista merikuntoisuutta edustivat muualta tulleet merimiehet tahi ne oman rannan asukkaat, jotka nuorempana olivat purjehtineet purjealuksilla. Nuorempi polvi ei enää saavuttanut merimiestaitoa sen varsinaisessa merkityksessä. Hinaajat, eivät nekään ole omansa edistämään merimiestaitoa, sillä tällaisilla aluksilla oleviin tehtäviin pystyy tavallinen maakrapu, jos vaan on merenkäyntiä vastaan karaistunut. Sangen pienessä määrässä voivat myöskään ne muutamat matkustajalaivat, jotka merta vielä kyntivät, ja jotkut rahtihöyryt ylläpitää Laatokan merimiesmainetta.

Itsestään näin ollen lankesi, että laivain varustajat panivat suuren arvon niihin miehiin, jotka nuorena olivat purjealuksilla saavuttaneet ammattitaidon juuri Laatokalla. Suurin osa näistä purjehtijoista oli kotoisin Salmin pitäjästä ja siksi useimmiten tapasi Laatokan proomulla salmilaisen kipparin.

VIII.

Koko kesän oli Jurkka purjehtinut onnellisesti komealla kaljaasillaan ja isännistö oli tyytyväinen häneen. Konttorissa käydessään oli hänelle huomautettu, että jos kesä menee onnellisesti loppuun asti, saattaa hän saada tilinteossa ylimääräistä palkanlisäystä.

Lupaus kannusti miestä ja hän teki parastansa. Varjeli kaunoista alustansa niinkuin silmäteräänsä. Hoiti sitä ja piti puhtaana. Kilpoi merellä kenen kanssa tahansa ja suoriutui aina voittajana. „Delfin“ oli hänen ylpeytensä, hän eli ainoastaan tälle valaalleen.

Eräänä syyspäivänä oli purjehtijoita lähtenyt Koskinan selältä kuuteenkymmeneen kappaleeseen painautumaan Suomen puolelle. Tuuli oli aamusta suotuisa ja purjeet pullollaan mennä lekotettiin lähemmä Taipaleenluodon matalikkoa, kun tuuli äkkiä yltyi ja muuttui vähitellen raivoavaksi myrskyksi. Tuokko tiesi, että hänen „Delfininsä“ kestää siinä missä toisetkin alukset, mutta hän siunaili niitä monia raukkoja, joilla oli vanhat, huonot ja kaiken päällisiksi pienet alukset, joiden tuli taistella luonnonvoimia vastaan,

jotka näyttivät aivan kuin odotelleen milloin Laatokan laivasto olisi lukuisana ulkona voidakseen sen tuhota yhdellä kertaa.

Heikommat alukset raivomyrsky nakkasikin jo Saunasaaren rannalle, toisia tuhosi Taipaleenjoen suulla, minkä lomautti Lohijoelle, minkä Ylläppään yllätti. Parikymmentä kesti hirvittävän lemmonleikin ja toinen toisensa jälkeen alkoi lähestyä Sortanlahden pelastavaa satamaa. Mutta siinä se sitte teki monelle aivan sataman suulla viimeisen tepposensa. Laineet vyöryivät vuorien korkuisina, eikä alukset tahtoneet totella peräsintä. Ainoastaan muutamammat onnistuivat pistämään keulansa niemenkärjestä sisään ja pelastautuivat hornan temmellyksestä, mutta Tuokon uuden uutukainen „Delfin“, kaunispiirteinen ja siro kaljaasi, petti kulettajansa ja nakkautui kivikolle niemen vastapäätä juuri silloin, kuin olisi ollut ainoastaan muutamia kymmeniä syliä pelastukseen.

Onnettomuus oli tapahtunut pääasiallisesti sen vuoksi, että laivan kolme miestä oli Konosaaren alla joutunut meritautiin ja Jurkka sai yksin hoitaa aluksen ja repaleiset purjeet miten parhaiten taisi. Miehet

viruivat kuka missäkin avuttomana.

Rannalla se vasta kovimmalle otti. Kaljaasin kaa-toi kylelleen. Kansilasti irtaantui ja viskautui mereen. Alus nousi uudelleen pystyyn, meri imi sen silloin ulos rannasta ja nakkasi kahta kauheammalla ry-minällä rantakiville, niin että kuvelankut taittuivat useasta paikasta ja laiva sai vuodon. Se jäi rantaki-ville hirmuisten aaltojen runneltavaksi ja röykytettä-väksi.

Laiva oli ensiluokkaista tekoa, niin että se ei kyl-läkään päässyt hajoamaan vähällä, mutta olo lai-valla kävi mahdottomaksi, sillä turvaa ei ollut mis-sään. Rannalle pääsy näytti myös epätoivoiselta, mel-kein mahdottomalta. Kahden puolen oli aikaisemmin ajautunut rannalle toisia laivoja ja siellä käveli joi-takuita pelastuneita merimiehiä, jotka olivat laivas-sa olijoille jonkinlaisina toivon sanansaattajina mah-dollisesta pelastuksesta. Rannalle oli saapunut paljon ranta-asukkaita, mutta kellään ei ollut mitään neu-voa miesten pelastukseksi. Saapui sitte hätään sata-man päällikkö, kokenut merikarhu, kapteeni Rönne-berg. Hän laski raketin yli laivan ja johti haaksirikkoi-sille sillä tavalla johtolangan, jonka avulla he saattoi-

vat vetää vähitellen alukseen pelastusköyden.

Kun köysi viimein monien vaikeuksien jälkeen oli kiinnitetty mastonjuureen, alkoi miesten laskeutuminen sitä myöten rannalle. Viimeisenä tuli maihin Tuokko itse. Hän oli jo niin voimaton ja uupunut, että rannalle päästyään pyörtyi. Mies vietiin kylään, jossa havaittiin, että hän oli palelluttanut kaksi vasemman käden sormea, jotka Viipurin sairaalassa leikattiin pois.

Myrskyä kesti kolme vuorokautta. Kun taivas lopulta selveni ja ilma tyyntyi, alettiin ottaa selkoa onnettomuuden koko laajuudesta. Sortanlahden ja Saunasaaren neljän penikulman välisellä taipaleella havaittiin tällöin nelisenkymmentä alusta kärsineen haaksirikon.

Näin suurta onnettomuutta yhdessä ainoassa myrskyssä ei oltu kuultu milloinkaan ennen Laatokalla tapahtuneen.

Kun Jurkka sairashuoneesta kotiin pääsi, päätti hän, ettei enää lähde merelle. Hän pysyttelikin useita kesiä mantereella, mutta sitte taas alkoi luonto vetää tikanpoikaa puuhun. Hän unhoitti onnettomuutensa, hengenvaaransa ja lupauksensa ja pestautui taas

eräänä keväänä uudelleen merelle. Nyt me tapaamme hänet proomu N:o 10 kipparina Laatokalla.

IX.

Suomen itsenäisyyden kimppuun alettiin niihin aikoihin käydä venäläisessä sanomalehdistössä. Tätä ajometsästystä johti silloin Moskovskija Vjedomosti Katkovin, Ordinin ynnä muun nimellisten Suomisyöjään avustamana. H:n kaupungin porvareita oli koolla sanomalehden toimittaja Juntusen luona muutamia miehiä, kun äsken venäläiseen seurakuntaan siirretty djakoni Vasili Jakovlevitsh tuli häntä tervehtimään. Tällöin tuli puheeksi myöskin suuren Moskovalaisen lehden vääristelyt Suomen oloista ja sen itsenäisyydestä.

— Miksikä ette oikaise? uteli djakoni.

— Meidän kirjoituksiamme ei oteta vastaan tahi jos julkaistaankin, niin selittää toimitus puolustuksemme omalla tavallaan. Lehti selittää nimittäin meidän asioitamme niinkuin piru tulkitsee pipliaa. Meillä ei ole muuta neuvoa, kuin torjua syytökset omassa sanomalehdistössämme tahi ulkomaan aikakauskirjallisuudessa, elleivät ulkolaiset ystävämme sitä tee omasta alotteestaan, selitettiin djakonille.

Vasili Jakovlevitsh, joka oli monet vuodet ollut syrjäseuduilla, kaukana sivistyskeskuksista, ei tuntenut lainkaan Suomen ja Venäjän välistä ristiriitaa ja hän kauhistui puolestaan sitä vääryyttä, jota venäläinen julkinen sana osoitti Suomea kohtaan. Kun hänelle oli huomautettu, että merkitystä voisi olla ainoastaan sellaisilla kirjoituksilla, jotka olisivat lähteneet venäläisestä kynästä, otti hän asian omakseen ja sanoi kirjoittavansa lehteen sitä suuntaa ja vääristelyä vastaan, jota lehti edusti.

Hän täytti lupauksensa.

Oli kulunut joitakin viikkoja kun djakoni saapui Juntusen luo sangen salaperäisenä ja kertoi, että Moskovskija Vjedomosti oli julkaissut hänen kirjoituksensa ja varustanut kirjoituksen otsikolla: „Venäläinen silmä Suomessa“. Toimitus oli lähettänyt hänelle lehden ristsiteessä, kirjoituspalkkioksi 40 ruplaa sekä kehoituskirjeen jatkamaan työtään totuuden nimesä. Kirjoituksen alla oli hänen nimikirjaimensa.

Nyt hän oli kuitenkin saanut piispalta käskyn saapua Viipuriin ja hänen oli sen vuoksi lähdettävä vielä tänä iltana matkalle. Hän luuli matkansa olevan yhteydessä tämän kirjoituksen kanssa.

Oli taaskin kulunut muutamia viikkokausia, mutta djakonia ei näkynyt, eikä hän ollut tullut tervehtimään matkansa jälkeen tuttavataan, sanomalehden-toimittaja Juntusta. Kadulla kuitenkin Juntunen tapasi hänet sattumalta ja kun lähestyi tervehtiäkseen pappia, pyörsi tämä ympäri, teki kädellään torjuvan liikkeen ja virkkoi ääneensä, niin että kaikki pikku-kaupungin kadulla kulkijat sen kuulivat:

— Mene pois, sinä saatana, minun luotani!

Juntunen jäi ymmälle, eikä käsittänyt mikä miehen päähän oli pälkähtänyt, kun noin omituisesti käyttäytyi keskellä katua.

Oli Juntunen jo unhoittanut koko kohtauksen kadulla, kun hänelle eräänä iltana ilmoitettiin, että venäläinen pappi halusi häntä puhutella. Tulija oli isä-Vasili. Juntunen jäi kysyväisenä tuijottamaan häneen.

— En ole uskaltanut tulla luoksesi päivän valossa, etteivät ihmiset näkisi minun seurustelevan kanssasi.

— Mitä ihmeitä on siis tapahtunut? Kerrohan toki.

— Kerro sinulle! Kirjoitat vielä lehteen ja panet minut uudelleen ikävään välikäteen.

Juntunen lupasi olla lehteen kirjoittamatta, jos

mies siivolleen esiintyisi. Pappi oli näet hieman hiprakassa.

— Kuulehan sitte. Piispa kutsui minut luokseen Moskovskija Vjedomostissa olleen kirjoitukseni johdosta ja uhkasi eroittaa virasta jos sekaudun politiikkaan. Pappien asia ei ole politikoida, niin hän selitti.

— Eikö silloinkaan, kun he kirjoittelisivat Suomea vastaan? uteli toinen.

— Sitä en tiedä, mutta minun täytyi tehdä perinpohjainen tunnustus siitä, kuinka kirjoitukseni oli syntynyt ja ketkä siihen olivat vaikuttaneet. Sitten piispa piti minulle pitkän rippisaarnan ja uhkasi eroittaa minut hengellisestä säädystä. Minun täytyi lyödä armorumpua ja tehdä lattiaan maallinen kumarrus. Hänen pyhyytensä lauhtui, mutta otti minulta lupauksen, etten milloinkaan enää kirjoittelisi sanomalehtiin ja sekaantuisi politiikkaan. Voithan itsekin arvata, että minun täytyi antaa lupaus. Silloin hän siunasi minut ja neuvoi karttamaan tästä lähin Suomen separatisteja, niinkuin ruttoa. Jos, lisäsi piispa vielä, kuitenkin vastedes ilmaantuisi muistutuksen syytä tässä suhteessa, niin en enää pääsisikään niin helpolla. Sanoi ja käänsi minulle selkänsä.

— Misikä sitte tulit kuitenkin separatistin luo? tiedusteli sitte Juntunen.

— Anna anteeksi, kiusaaja! lisäsi hän ja poistui hoiperrellen kadulle.

Djakoni alkoi tämän jälkeen viettää epäsäännöllistä elämää. Kaupungilla kerrottiin hänen luvattomista suhteistaan. Esimiehensä kirkkoherra, joka ei häntä suosinut ja jolla oli hampaankolossa jotakin miestä vastaan vielä niiltä ajoilta, jolloin tämä oli ollut seurakunnassa lukkarina, vaati tiukasti parannusta. Djakoni oli kuitenkin antanut pahalle liian suuren vallan, eikä voinut perääntyä alkamaltaan tieltä. Kirkkoherra kanteli piispalle ja djakoni siirrettiin entiseen rajapitäjään.

Ei ottanut elämä täälläkään parantuakseen. Monta varoitusta hänelle annettiin. Niistä ei ollut apua. Lopulta hän tuomittiin Valamon luostariin kuudeksi kuukaudeksi kärsimään kirkollista rangaistusta. Hän joutui vedelle leivälle sekä makaamaan erakkomaajan puupenkillä ilman mitään mukavuuksia.

Valamossa hänellä oli aikaa tutkia kohtaloansa ja tehdä parannus. Mutta tulos olikin päinvastainen, kuin mitä venäläinen kirkkokuri tarkoitti. Kun hän

oli aikansa kärsinyt rangaistustaan ja pääsi luostarista vapaaksi, keritsi hän tukkansa, ajoi partansa, viskasi pappiskaappunsa nurkkaan ja erosi hengellisestä säädystä.

Läksi maailmalle etsimään maallista työtä.

X.

— Ga pangoa brihat lobuksillie pyräs sudnoa, katsjo nenga buksieri jo niemes käryäh, pyyteli proomun kippari hätäyneenä lastaussakkia, joka oli lastaamassa propsia proomuun ja aikoi juuri työnsä lopettaa.

— Päivä se on huomennakin, huomautti joku sakista.

— Ga päivyd on, tiijan mina. A tänä yönä lähtii pidäis. Ei ole buksierilla aigoa uottoa. Kuule, pomo, sanoi hän kääntyen työnjohtajan puoleen, kärdä poiat roadamah. Parissa tunnis ollaah kai propsit sudnas.

— Pidä sinä leipäliukkus kiinni. Nielikan polttaja. Mikä työaika nyt enää yöllä on? ärhenteli eväskoriin hapuileva työmies.

— Kuulkaahan pojat! huusi työnjohtaja. Ei passaa jättää sutnaa keskeneräiseksi, kun höyrylaiva juuri tulee sitä noutamaan. Käykää rivakasti töihin ja nyäiskää loput tavarat pyräästä kannelle. Minä panen huomenna limonaatiksi.

— Hitto sinun vesistäsi, hankkisit edes pirtua, muistutti joku joukosta.

— Ehkäpä laivasta onnistutaan saamaankin, se hän tulee suoraan Lyyssistä.

— Ei käydä ollenkaan huomissyöteillä elämään, mutta jos viidenkymmenen prosentin korotuksen maksat näistä lopuista tavaroista, niin olkoon menneiksi. Ei sitte seisoteta proomua, esittää sakin johtaja.

— Eihän teidän taskussanne ole enempää pohjaa, kuin papin säkissä, väittää pomo. Riittää kaksikymmentäviisikin prosenttia.

— Ollaan sitte omillamme. Lähtään pojat pois, mitäs tästä turhasta suukovusta, vastasi sakin johtaja.

— Käykää vaan töihin, kättää pomo. Saatte viisikymmentä, kun kerta noin itsepintaisia olette.

Lastaus alkaa uudelleen ja vajaassa kahdessa tunnissa on proomu saatu lähtövalmiiksi. Kippari hommaa viimeistelyä ja huutaa lähenevälle hinaajalle, joka perässään kiskoo tyhjää proomua:

— Jjäreh täh lase. Äijäldi on vettä. Ei taboa jallat pohjoa, sinkauttaa hän mielissään leikinlaskuaan tulijoille.

— Kudaba Jurkalle kuuluu? tiedustelee laivasta salmilainen.

— Oa mingä päivän eliä, sidä usjiimman kərbäsen nägyö. Tervehenäh ollah.

— Riviää, ei ankkuri pidä, huutaa tyhjältä proomulta kippari, joka juuri oli ankkurinsa mereen laskenut ja nyt seisoi aluksen keulassa ja katseli proomun luisumista lahden poukamaa kohti.

— Puinengo on jaakkari? ilveilee Jurkka. Hyppiä jälles da paina pohjoa.

Kun kettinki oli aikansa antanut perään ja ankkuri pohjaa rivennyt jonkun matkaa, tarttui se ja juutui hyvälle paikalle.

Hinaaja läksi ottamaan polttopuita „pristaanalta“ ja kaikki proomumiehet menivät sille avuksi halkojen kanton, sillä ilma oli mitä parhain ja matkalle oli kiirehdittävä hyvän sään aikana.

„Morjak“ oli Suomenlahden, Laatokan ja Nevan hinaajista kaikkein vahvin. Laiva itsessään oli mitätömän näköinen, vähäpätöinen, mutta annappa sen koneenmäntien vatkata rasvaa, niin kyllä taival katkesi. Laivan koneiden olisi pitänyt paperien mukaan olla noin kolmensadankuudenkymmenen hevosvoimaiset, mutta itse asiassa ne tekivät paljoa voimakkaammin työtä, kuin uudenaikaiset neljän ja puolen-

sadan hevosvoimaiset.

Nevassa ei hinaajilla, vahvimmillakaan, ollut oikeutta kulettaa perässään vastavirtaa enempää kuin neljä proomua, mutta oli Koiviston Paavo näyttänyt ihmettä köyhälle kansalle ja pisti taakseen kahdeksan täysimittaista proomua ja toi koskesta, „Porogista“, ylös niinkuin ei olisi ollut mitään jälessä. Tosinhan siitä sai mies sakkoa, mutta itse teossa oli proomunomistajille näytetty mihin laiva pystyi ja pieni sakkoräväys tuli monin kerroin palkituksi ajanmittaan ja laivan maine kulki ympäri maita mantereita.

Kaikkein lystin kepponen oli sattunut tällä kertaa Sortanlahdesta lähtiessä. Valamon luostarin pikakuinen matkustajalaiva „Valamo“, jolla oli oikeus ottaa mukaansa kolmesataa yhdeksänkymmentä matkustajaa, vaan jolla kuului silläkin kertaa olleen lähes kahdeksansataa, läksi painamaan Valamoa kohti juuri kun „Morjak“ nosti ankkuria ja läksi yhden proomun kanssa painamaan jälessä samaa reittiä. Kotvan oli siinä kilvoiteltu, lämmittäjät syytivät puita uuniin, varaventtiili päästi „Valamossa“ liian höyryn puhaltautumaan taivaita kohti, mutta se ei jaksanut vapautua kiusaajastaan, joka paarmana surisi jälessä,

vaikka sillä riippui hännässä proomu niin pitkä kuin nälkävuosi. Vihdoin alkoi „Morjakin“ Paavoa suututtaa tämä tällainen meno ja hän käski poikien lisäämään paisuntaa. Ei kestänyt kuin siunaaman aikaa, niin „Morjak“ saapui „Valamon“ rinnalle ja alkoi sitä sivuuttaa. Mutta samassa alkoi „Valamosta“ kuulua huutoa:

— Laiva kaatuu, laiva kaatuu!

Laivan kaikki kahdeksansataa matkustajaa pyrki ylähangan laidalle katsomaan kuinka pieni hinaaja proomu perässään meni heidän komean aluksensa sivu. Laivan koko yläpaino joutui tällä tavoin yhdelle laidalle, laiva kallistihe pahoin ja uhkasi todellakin kaatua. Laivan kapteeni oli kovin säikähdyksissään ja hän komensi laivamiehet kyöräämään matkustajia toiselle laidalle. Itse hän huusi ja komensi, niin että ääni oli käheänä. Mutta matkustajat pyhiinvaeltajalaivalla olivat kuin lammaskatras ikään. Kun osaa komennettiin toiselle laidalle, ryntäsivät he käskyä totellen kaikki samalla kertaa pelastautumaan onnettomuudelta sillä seurauksella, että laiva kallistui uudelleen arveluttavasti alahangan puolelle. Kapteenin ei auttanut muu kuin seisottaa koneet ja jättäytyä so-

vinnossa jällelle „Morjakista“.

Tämä kun kerta oli voittanut jättiläisen, tyytyi tulokseen ja alkoi jatkaa matkaa tavallista kulkuaan. Sitä paitsi tahtoi Paavo nähdä olisiko matkustajalaille tullut jokin onnettomuus, niin olisi voinut olla proomuineen avuliaana.

Asettuihan se „Valamon“ vaappuvaisuus lopulta ja matkustajat saivat ankaran käskyn pysyä asemillaan, eikä hyppiä turhanpäiten laidalta toiselle. Kun laiva oli uudelleen joutunut „Morjakin“ rinnalle, alkoi uudelleen tuntua laivassa vaappumista, sillä kukin ryssä tuumi omalta kohdaltaan, etteihän se hänen kaalinhohkainen ruumiinsa paino yksistään saa mitään aikaan. Liikehtiminen oli uudelleen asetettava. Lopulta huusi matkustajalaivan kapteeni „Morjakin“ Paavolle:

— Älä, hyvä mies, enää kiusaa minua. Mene edelle tahi jää jällelle. Tahi ota hiukkasen toisempi suunta, että nämä hullut saisi pysymään laivassa alallaan.

— All right, vastasi Paavo. Hiljensi hiukkasen vauhtia ja otti kurssin lähemmä Vossinoin saaria.

Kotvan kuluttua olivat laivat loitonneet niin, ettei kumpikaan toistaan häirinnyt.

— Olipa onni, että oli tyyni ilma, lisäsi halonkannossa oleva „Morjakin“ ruotelimies, joka jutun kertoi mitä suurimmalla nautinnolla proomumiehille.

XI.

„Morjakin" oli määrä ottaa peräänsä kolme lastikasta proomua Koirinojan satamasta.

— Kumbasen jiellimmäiseksi työnnät? tiedusteli Jurkka hinaajan päälliköltä.

— Panen ykkösen edelle ja sinut keskimäiseksi, selitti kippari.

— Älä, vel, pane meidä keskie. Ylen on heikko sudna. Revit astiin karhun voimillas. Pane jälgehe.

— En pane, selitti Paavo. Sinun sutnasi kulettaa nöyrästi jälessään kolmosen, mutta jos panen sen toiseksi, niin rupeavat riiskaamaan, vankkäämään, kulettaissa.

— Minä en pane sudnoa keskiihie, intti Jurkka.

— Jos et pane, niin jää tähän.

— Outahan sitte. Käyn tilifoonissa ishännäldä kysymäs.

Tavallisesti oli hinaajalaivalla satakuusikymmentä sylvä pitkä hinausköysi, buksieri, joksi sitä myöskin venäjän mukaisesti nimitettiin. Se laskettiin hinnattaissa aavalla merellä tavallisesti ulos koko pituu-

deltaan, sillä mitä pitempi köysi, sitä keveämmin kulkevat jälessä laahattavat. Usein tapahtui, että proomu oli tullut kipparin taitamattomuuden tahi huolimattomuuden vuoksi lastatuksi päälaelleen, kuten sanotaan, tahi toisin: keulapuoli on lastattu syvemmälle kuin perä. Peräsintä ei näissä proomuissa tavallisesti ohjattu lainkaan hinattaessa, sillä useimmissa oli vain yksinkertainen suora peräsintanko, jota ei miesvoimalla monasti jaksanutkaan hoitaa. Tällöin useinkin proomu hinattaissa riiskasi, vankäsi, itsepästä oman mielensä mukaan, kulki haukottele-malla niinkuin itsepäinen härkä. Se tuli tietenkin jälessä, mutta kulki sarvista talutettavan pässin tavoin omaan tietään niin pitkälle kuin hinausköysi salli syrjään ja kun viimeinen tiukka tuli, suuttui se ja lähti liukumaan vastakkaiselle suunnalle. Jos rannalta katsoi tätä menoa, niin näytti siltä, kuin proomu pyrkisi hinaajan edelle. Tätä vastajänkää se teki kaiken matkaa, eikä se ollut autettavissa millään, kaikkein vähimmin käytännössä olevin peränpitokompeiden avulla.

Tietenkin tällainen vankääminen hidastutti kul-kua ja siksi monet hinaajan päälliköt eivät mielellään

ottaneet tällaisia vastahangan kiiskiä jälkeensä. Kun kuitenkin nekin olivat saatettavat perille, kuten nöyremmätkin veljensä, koettivat kipparit sovitella niitä parhaansa mukaan laivan jälkeen. Monet alukset olivat jo rakenteeltaankin sellaisia, ettei niiden kulku parannut, lastasipa ne millä tavoin tahansa. Mutta kun voimakkaat hinaajat panivat jälkeensä useampia aluksia, koettivat kipparit järjestää niitä kulkutapansa mukaan peräkkäin, jolloin monastikin riiskaaminen saatiin joko kokonaan vältetyksi tahi ainakin vähennetyksi.

— Käyn kesgie, isändä käski, sanoi Jurkka palattuun isäntänsä pakeilta. Mutta katsjo jos vettä käyvyv andamah, niin muuta. Olen ottand shahajauhoa mugo, jos pidänyö murashoija matkalla.

Niin sitä lähdettiin Korinojasta rantatietä etelää kohti. Valamon kohdalla alkoi vire käydä ja muuttui vähitellen pieneksi kareeksi. Tuokko antoi „Morjakille“ merkkejä, että proomu on ruveenut vuotamaan. Laiva hiljensi vauhtia. Samalla pantiin proomulla pitkän salon päähän kiinnitettyyn suureen koriin sahajauhoja ja työnnettiin keulalta ulkopuolelta proomun pohjaan ja tyhjennettiin korin sisältö pohjan alle. Sa-

hajauhot nousivat kahden puolen proomun kupeesta pinnalle. Tätä menoa uudistettiin useampia kertoja. Proomumiehet kävivät pumppuihin käsiksi ja alkoivat painaa vettä aluksesta. Tämän toimenpiteen tarkoitus oli saada sahajauhoja vuotoreikiin. Kun proomua pumpataan imevät reiät tuketta sitä ahnaammin itseensä.

Kun ilma näytti uhkaavalta poikettiin Kurkijoen suulta suojaiseen satamaan viettämään yötä.

— Katsjo nyd kudamas kävi! huomautti Jurkka laivan päällikölle. Shaumad avauhusiid sudnas, vettä työndää kuni rove igiää. Vot siun „Morjakin“ voimad midä nygö soahah aigoa. Nyt tiijäkkie, jotta astija pan nah jälgehe. Lähen nyt metsijiä murashuu etsjimiä.

Läksi Jurkka tutuille maille apurinsa kanssa etsimään muurahaisen pesiä, jotka ovat parasta laatua vuotoreikien tukkeamisainetta. Metsään tultuaan, kun olivat muurahaispesiä löytäneet, ryhtyivät työhön. Pesän läheistön he puhdistivat parin kolmen sylen laajuudelta, taittoivat tuoreita kuusen oksia ja latoivat ne piiriin. Keskelle alkoivat lapioida muurahiskekoa. Muurahaisille tuli tulinen kiire. Ne alkoivat kantaa muniansa havujen alle. Tällä lailla kokoojat

tekivät viidessä kuudessa paikassa ja antoivat muurahaisten raataa itselleen valmiiksi munien puhdistamisen. Sitten he tunkivat lapiolla neulaset tuomiinsa kuleihin ja veivät veneeseen. Kokosivat säkkeihin kauppaan aiotut muurahaisten puhdistamat munat ja läksivät saaliineen alukseen.

Kun alus oli näillä tukkeilla musarroitu, lakkasi se vuotamasta.

Ilma oli puolenpäivän korvilla tyyntynyt kokonaan. Nyt lähdettiin jatkamaan matkaa, Tuokon proomu tällä kertaa jälkimäisenä. Yöllä jouduttiin Sortanlahteen, jossa piti odottaa aamun valkenemista ja sen näyttämää mahdollista ilman muutosta.

Ilma näytti aamulla selkeältä ja lupaavalta, ilmapuntari teki nousua, vaikkakin verkalleen. Siksi päätettiin kaikkien alusten kipparien yhteisestä tuumasta lähteä jatkamaan matkaa.

Oltiin jo loitonnuttu Suomen ja Venäjän rajalinjan seutuville, kun itä-pohjoinen alkoi aukoa porttejaan. Oltiin juuri kaikkein pahimmalla kohdalla. Ei voinut enää kääntyä takaisin etsimään suojasatamaa, sillä Koskinan selälle oli suunnilleen yhtä pitkä matka. Sitä paitsi saattoi tuuli vielä heiketä tahi ehkä lakata-

kin. Sitä se ei kuitenkaan tehnyt, vaan päinvastoin otti itäpohjoinen lisävauhtia. Kohta oli meri vaahtoavana ulappana, eikä pelastuksesta mitään toivoa.

Tuokko nosti hätälipun ja punaisia paitoja alkoi näkyä toisistakin proomuista salkojen päissä heilumassa. Apuun ei ollut hinaajan enää ajattelemineenkaan, sillä aluksen ääreen oli mahdoton enää päästä.

Tällaisessa tapauksessa kysytään hinaajan päälliköltä kylmäverisyyttä ja harkitsemiskykyä. . .

Paavo käski lisätä uuniin puita ja nostaa höyryn niin korkeaksi kuin suinkin. Laiva teki vimmatusti työtä ja puski eteenpäin.

Jälkimmäisessä proomussa oli kuitenkin hätä jo korkeimmillaan. Pumppuamisesta ei ollut enää apua ja ennen pitkää rupeesi alus täyttymään vedellä. Sitte alus rusahti sisällä olevan veden painosta, sillä merenkäynti sitä läikytti ja painoi kupeita vastaan niin, että ritinä kävi liitoksissa. Toinen kuve halkesi ja kaatui mereen. Kansilastin oli meri pyyhkäissyt vähään ennen kannelta ja nyt alkoi ruomalasti hajota. Hetkisen kuluttua katkesi koko proomunhökötys ja keskelä kantta oleva asuinsuoja vajosi mereen.

Jurkka jäi keulapuolelle ja päätti pysytellä ankku-

ripelin varassa niin kauan kuin suinkin. Siksi päästi hän ankkurin mereen kettinkeineen pävineen, ettei se painollaan olisi häiriönä.

Hinaaja koetti kyllä antaa apua, minkä suinkin voi. Se seisautti koneensa ja koetti laskea kahta edellistä proomua jälkimäisen luo, mutta tuuli painoi tasan niitä kaikkia rantaan päin ja uhkasi viedä vielä eheänä olevat alukset poikki laineeseen, jolloin ne kaikella varmuudella olisivat taittuneet. Paavo ei niinmuodoin voinut muuta kuin pinnistää eteenpäin ja jättää onnettomat oman onnensa nojaan mereen. Nyt kun laiva oli vapautunut kolmannesta aluksestaan, alkoi se potkia eteenpäin suuremmalla nopeudella. Laiva eteni neljän miehen jäädessä proomun jäännösten turviin kellumaan tavattoman ankarassa merenkäynnissä.

Noin tunnin matkan jälkeen täyttyi toinen jalellä olevista hinattavista proomuista vedellä. Edellisestä oli sitä ennen onnistuttu saamaan pelastusköysi jälkimäisenä olevaan. Tämän köyden avulla oli miehet yksitellen vedetty merestä märkinä turvaan ensimmäiseen.

Viimeisen miehen päästyä kannelle katkesi väli-

köysi molempien proomujen väliltä ja alus jäi vesilastikkaana kellumaan aaltojen harjalle.

Nyt lisäsi höyry vauhtiaan yksi proomu jälissään. Tämän kanssa se onnellisesti pääsi hämärissä Koskinan selälle, mutta tämäkin proomu oli saanut pahoja pistoksia ja oli uppoamaisillaan. Pimeä pakka- si päälle, eikä hinaaja olisi voinut enää saada mitään apua toimeen haaksirikkoisille merellä, minkä vuoksi avunanti oli lykättävä aamuun. Sen sijaan se asettui proomunsa kupeelle ja pani mahtavat pelastuspumppunsa käymään. Parin tunnin kuluttua oli proomu tyhjä ja kun se murassoitiin, jaksoi se kestää veden päällä ilman, että sitä oli tarvis yhtämittaisesti pumpata.

Kun sitte aamu läheni, painoi „Morjak“ merelle olakseen aamun valjetessa onnettomuuspaikalla. Merenkäynti oli vielä korkea, mutta tuuli oli jonkun verran lauhtunut. Propsia, halkoja ja tukkia heittelehti proomun jäännösten mukana juovana kohti Morjan kylän rantaa. Laiva suuntasi kulkunsa tätä vallatonta, keinuvaa pyrästä päin, mutta karttoi visusti joutumasta tukkien väliin, laivan potkuri kun olisi tässä ruuhkassa voinut vioittua.

Kiikarilla tähystettiin joka suunnalle, mutta miehistä ei näkynyt enää merkkiäkään missään. Juuri kun laiva oli lähtemäisillään tyhjin toimin takaisin, huusi tähystäjä, että hän näki miehen laineen harjalle nousseen proomun kappaleen päällä. Laiva suunnattiin osoitettuun paikkaan ja aivan oikein: mies makasi kuolleenä vyötäisiltään sidottuna proomun peräkappaleeseen. Mahdotonta oli avuttomalle antaa apua, sillä kukaan ei voinut laskeutua korkeassa merenkäynnissä laivankappaleelle, minkä vuoksi ruvettiin tuumaamaan jätteen hinaamista tyynempään veteen. Nuora viskattiin pystyssä töröttävään kaarensakaraan ja raakkia lähdettiin hinaamaan Koskiin.

Kun tyyneeseen oli jouduttu; päästettiin kuollut irti siteistä ja ruvettiin tarkastelemaan miestä. Paavo antoi heti määräyksen ruveta ruumista hieromaan väkiviinalla. Muutamia tippoja kaasi hän tätä tulijuo-maa miehen suuhun. Kun jonkun aikaa oli kangistunutta hierottu, rupesi ruumiissa näkymään elonmerkkejä. Mies oli nuori, noin parinkymmenen ikäinen merimies. Kotvan kuluttua hän virkosi ja ensimmäinen kysymyksensä oli:

— Missä isä?

Hän oli nimittäin Tuokon matruusin Kuhan poika. Kukaan ei kysymykseen vastannut. Tästä ymmärsi nuorukainen, että isä oli joutunut meren omaksi.

Kuhan ruumis löydettiin Morjan rannalle ajautuneena saman päivän iltana.

XII.

Oli tavallista, että Valamon ja Kononsaaren luostareihin samosi jalan joka vuosi pyhiinvaeltajia tuhansittain. Siinä oli laapottijalkaa jos minkäläistä. Pietarista johtavien maanteiden varsilla olevat talot olivat aikojen ja miespolvien kuluessa nähneet yhteiskunnan hylkiöitä, onnettomia, vaivaisia, uskonkiihkoilijoita, katuvaaisia syntisiä ja totuuden etsijöitä tallustelevan ohitsensa ja saaneet olla tahtomattaankin näiden suojelijoina. Yksi yhteinen piirre näillä kaikilla vaeltajilla oli. He esiintyivät nöyrinä ja vaatimattomina ja siksi ei rajaseutulainen enempää kuin Laatokan ranta-asukaskaan kohdellut heitä tylästi, vaan soi yö-sijan pyytävälle, vieläpä taittoi leivästäänkin nälkäiselle.

Moni näistä kulkureista kulki sydämmen ahdistuksissaan etsien rauhoitusta sielulleen. Toiset taas olivat suuren kulkurimaan, Venäjän, ammattivaeltajia, jotka pitivät kuleksimista nautintonaan, ammatinaan ja elinkeinonaan. Jotkut taas lähtivät liehel-le pelkästä uteliaisuudesta tahi toimettomuuden ja

nälän ajamina. Monasti tapasi uskonkiihkoilijan, joka oli ottanut päämääräkseen paljain päin ja paljain jaloin retkeilyn luostariin syntiensä anteeksi saamisen toivossa. Useat taas olivat paenneet tällä keinoin suurkaupungin, Pietarin, viettelyksiä, varsinkin väkijuomia, siten kerrankin elämässään vapautuakseen ylenaikaisesta humalasta. Joskus taas tapasi mieli-
puolen onnettoman, joka hänkin etsi jotakin kadonnutta henkistä pääomaansa.

Kaikki kuleksijat olivat kuitenkin enemmän tahi vähemmän yhteiskunnan onnettomia, joita itse kutakin kannusti oma sisäinen käskijänsä.

Tällaisen pyhiinvaeltajan tunsit tavallisesti jo ulkonäöltäänkin. Huonot, repaleiset vaatteet yllään. Jalkineina rääsyt, vieläpä joskus nuorilla jalkaan punottu sikaarilaatikko tahi muu suojus haavaisen jalan suojana. Toisinaan oli vaeltaja paljaspäinen joko periaatteen vuoksi tahi sitte hänellä ei ollut varaa hankkia päähinettä matkalle lähtiessä; toisinaan taas pitkävillaseen turvakkopään peitti kulunut, haalistunut virkatakki, sillä jokikinen venäläinenhän oli tsaarin aikana jo hamasta lapsuudesta asti tuomittu kantamaan ellei univormua, niin ainakin virkatakkia, pi-

harengistä keisariin asti. Usein oli vaeltajalla sauva kädessä ja selässä reppu, josta kansallisen sajukanun nokka kavaltavasti tirkisti jostakin reiästä ohikulkijaan. Kasvot olivat tavallisesti parroittuneet, kelmeät ja nuutuneen näköiset; tukka takkuinen ja leikkaamaton; kädet niin siivottoman näköiset, että oli valmis uskomaan, ettei olento ollut vettä nähnyt sitte kun äiti pikkupentuna kaukalossa virutteli. Astunta oli tavallisesti vakaata, aito itämaalaista, arvokasta, joskus väsymyksen raukaisemaa, mutta aina kiirehtimätöntä. Ja minnepä heillä kaikilla ylipäänsä kiire olikaan?

Eräänä päivänä ilmestyi tällainen vaeltaja Juntusen puustellin pihaan Laatokan varrella, jossa tämä siihen aikaan oli muuahdan viraston päällikkönä. Hän kysyi Juntusta, horjui tämän työhuoneeseen, kumarsi totisena ja tervehti tuttavallisesti. Juntunen ei kuitenkaan miestä tuntenut.

— Olen entinen H:n kaupungin djakoni, esitteli hän itsensä.

Mies oli mennyt sanomattoman kurjan näköiseksi ja pyysi ensi työkseen syömistä.

Kun hän oli nälkänsä tyydyttänyt, rupesi Juntunen

jututtamaan miestä.

— Olen kiertänyt Venäjän maata laajat alat. Olen hakenut kunniallista työtä, mutta nähtävästi kirkonkirkous, joka seuraa kirkon luopiota, on painanut niin raskaana minua, etten ole missään onnistunut. Kaukana Siperiassa sain toimen konttorissa, mutta sitäkin iloa kesti vain jonkun kuukauden, kun taas oli lähdettävä vaellukselle.

— Ehkä et enää pysty työhön? uteli Juntunen.

— Vielähän sitä tässä iässä työhön pystyy, mutta kun on joutunut yhteiskunnan hylkiöksi, niin ei siitä mitenkään voi enää nousta. Kukaan ei ojenna auttavaa kättään langennutta nostaakseen. Kaikki ovat vaan painamassa alemma lokaan. Ja siitä sitte ihmis-kunta iloitsee! — purki hän sydäntään.

Juntusen kävi miestä sääliksi.

— Entäpä jos olet vajonnut jo niin syvälle kurjuudessa, ettei sinusta enää olekaan nousijaa? tiedusteli Juntunen edelleen.

— En kylläkään kykene omin voimin nousemaan, jos ei hyvät ihmiset riennä avukseni ja tuekseni.

— Mutta etkö sinä ole jo niin paatunut alkoholista, ettet enää voi ilman viinaa elää?

— Olenhan minä kylläkin juonut, mutta eihän minulla ole muutakaan tehtävää ollut tässä maailmassa, kun on suljettu pois ihmisten parista oleksimaan yhteiskunnan sakkakerroksissa, juomarien, varkaiden ja rosvojen parissa. Oikein puistattaa! lisäsi hän ja väristys kävi läpi hänen ruumiinsa.

— Entäpä jos minä koettaisin sinua auttaa kunnialliseen työhön? Kykenisitkö vielä siihen? tutki Juntunen.

Kyynleet kiertyivät miehen silmiin ja hän virkkoi:

— En todellakaan ottaisi uskoakseni, että vielä löytyy maailmassa siksi hyväsydämissiä ihmisiä, jotka välittävät toisen ihmisen kurjuudesta ja onnettomuudesta. Koeta minua. Vakuutan, että pystyn vielä työhön. Luottamuksesi ei ole menevä vikaan.

— Mutta minä en anna sinulle mitään herrastyötä. Sinun on ensin alettava karkeammasta. Jos oikein käytät leiviskäsi, niin koetetaan hankkia sinulle henkistä työtä. Tahdon ensin koetella sinua.

Juntunen lähetti miehen saunaan, puetti hänet puhtaisiin vaatteihin ja jalkineihin. Kun hän oli ajellut pörröisen tuuhean partansa, oli ulkonainen ole-

mus siistin näköinen. Vasjan kasvot saivat onnekaan ja iloisen ilmeen.

Juntunen pani miehen purjehtimaan proomumiehenä ja jätti hänet vakavan ja luotetun kipparin hoitoon, jolle kertoi muutamalla sanalla matruusin entisyyden ja pyysi häntä valvomaan isällisellä silmällä itseänsä vanhempaa miestä ja kohtelemaan tätä mikäli mahdollista suopeasti.

Ensimmäisen matkansa jälkeen kävi kippari Juntuselle raportteeraamassa:

— Sillä papilla ei taida tehdä mitään.

— Mitä hän on tehnyt? tiedusteli Juntunen.

— Toistaiseksi ei mitään erikoista, vältti kippari käymästä suoraan asiaan. — Tuntuu vaan liian heraskaiselta.

— Koetahan nyt kärsiä ja neuvoa, kehoitti Juntunen.

— Koetetaan. Mutta mene nyt ja neuvo itseäsi viisaampaa, lisäsi kippari.

Seuraavalla kerralla kun proomu saapui Suomeen tuli kippari Juntusen luo ilmoittamaan, ettei hän mitenkään halunnut enää pitää pappismiestä alaisenaan.

— Vapauttakaa minut tästä apulaisesta, pyyteli hän.

— Miksikä?

— Ensiksikään ei miehellä ole velvollisuuden tuntoa lainkaan, muista hyvistä ominaisuuksistaan puhumattakaan. Kun saavutaan Pietariin, niin heti häviää kapakkoihin ja porttoloihin ja pysyy tiessään neljin viisin päivin. Mitä minä sellaisella apulaisella teen? Kun panet yövahtiin, niin joko nukkuu tahi karkaa omille retkilleen. Niinpä eräänä yönä hänen vahtivuorollaan varastettiin proomun kannelta nuoria useaan sataan ruplaan. Liekö itse ollut osallisena tässä puhdistustyössä, en lainkaan mene takaamaan? Toiseksi on mies Pietarissa ylen aikaa juopuneena. Häntä kuletetaan proomulta proomulle kirjeiden ja tilien laatijaksi. Palkka suoritetaan tavallisesti viinassa. Mutta tämä ilmainen viinanjuonti ei häntä vielä tyydytä. Nyt hän on juonut kaikki teidän antamanne vaatteet, saappaat ja vieläpä — sänkyvaatteetkin. Ottakaa mies pois laivasta, että saan kunnon apulaisen, pyysi kippari.

Juntunen kutsui papin luoksensa. Tämä tuli allapäin ja nolona. Ensi työkseen hän virkkoi ennenkuin

Juntunen oli ennättänyt hänelle mitään virkkaa:

— Anna anteeksi tämä kerta! En tule enää väärin käyttämään luottamustasi.

Juntusella ei ollut varattuna hänelle armoa. Hän sai lähteä.

Suurin osa Laatokan laivaväestä on kotoisin Salmiin pitäjästä, kreikkalaiskatolista väestöä. He ovat kelpo merimiehiä Laatokalla, vaikka suurin osa ei osaakaan kirjoittaa, eipä edes lukeakaan. Kun proomujen kippariksi pääsemiseksi ei ollut olemassa mitään pätevyysvaatimuksia, käytettiin salmilaisia kelloisuuksensa vuoksi kippareina. Osaltaan vaikutti tähän valintaan myöskin se seikka, että kipparien oli taidettava venettä, ja kun monet salmilaisista osaat puheessa käyttää tätä kieltä, niin laivanvarustajat mielellään tämänkin seikan vuoksi valitsivat salmilaisen kippariksi.

Useammalle heistä oli kuitenkin tilinteko hepreaa ja heidän täytyi käyttää apulaisinaan kirjoitustaitoisia merimiehiä, jotka laativat isännistölle tilitykset heidän puolestaan tahi sitte teettivät kipparit maissa laskujen ja muistin mukaan kirjaniekan luona tilintekonsa.

Vasili Jakovlevitsh tuli tunnetuksi tämän väestön keskuudessa ja häntä käytettiin ahkerasti tilienlaattijana ryyppypalkoilla. Moni kippari olisi hänet kirjoitustaitonsa vuoksi huolinut alukselleen mieheksi. Kun hän nyt oli menettänyt paikkansa Juntusen alukselta, oli hänellä heti tarjolla useampia paikkoja. Niinpä hän heti otti pestin toiseen alukseen.

Oli tullut myötätuuli ja aluksia oli satamassa useita kymmeniä. Juntunen istui virkahuoneessaan ja teki tulisella kiireellä työtä jouduttaakseen odottajia vuorollaan pois. Astui huoneeseen myös Vasili Jakovlevitsh hyvässä liehkassa. Hän oli rohkeimmillaan.

— Selvitäppäs asiani, sanoi hän rohkeasti Juntuselle ja silmäili ympärilleen ikäänkuin huomauttaakseen toisille laivamiehille: Näettekö nyt?

— Istu odottamaan vuoroasi, kehoitti Juntunen.

— Mutta minulla olisi kiire, väitti toinen.

Juntunen kyllä huomasi, että miehellä oli juopuneen metkut ja siksi hänen luontonsa nousi, mutta hän hillitsi itsensä ja vastasi tyyneästi:

— Olkoon vain, vuorollasi joudut.

— Olisi minulla muutakin jututtavaa kanssasi.

— En nyt jouda, näethän.

— Katsohan kuinka ylpeä on! Kun on suuri herra, niin ei tahdo vanhoja tuttujaan enää tuntea, rehenteli hän.

— Ellet ole hiljaa ja siivolla, niin saat mennä ulos, tiuskasi toinen kiukustuneena.

— Älä nyt noin kiivastele. Etkö muista kuinka ennen vanhaan kirjoiteltiin yhdessä sanomalehtiin, uhitteli juopunut ja katsoi ilkkuen huoneessa oleviin laivamiehiin, jotka odottelivat mitä tästä kaikesta tuleman piti.

— Ellet nyt lakkaa työtäni häiritsemästä, niin viskaan sinut pellolle variksen pelätiksi, muistutti virkamies vielä kerta.

— Voithan sinä lakata vähäksi aikaa työstäsi jutuille, jos haluat, mutta . . .

Silloin oli Juntusen kärsivällisyys loppunut. Hän hyppäsi nuolena pöytänsä takaa, otti miestä niskasta kiinni ja potkasi ulos ovesta.

Tämä lömssi häpeissään taaksensa katsomatta portille, jossa puustellin renki hevosta suki, ja selitti ohi kulkiessaan:

— Kylläpä teidän herra on tänäpäivänä äkänen! Potkasi minut ulos ovesta.

— Tottapahan vieras silloin jousi, lohdutti toinen.

XIII.

Morjan kylä sijaitsee Pähkinälinnan ja Miikkulaisten kylän välisellä laakealla Venäjän puoleisella Laatokan rannalla.

Kylän rannalla hääräsi hevosia ja miehiä joukotain. Edellisenä yönä oli merellä tapahtunut haaksirikkoja ja meri syyti nyt kidastaan rannalle puutavaraa kaiken näköistä. Miehet olivat pelastustöissä, mutta kohdistui heidän harrastuksensa pääasiallisesti tukkeihin. Muuten näytti pelastustyö oudoksuttavalta. Toiset kaivoivat syvää kuoppaa rannalle ja toiset vetivät puoshakojen avulla siihen tukkia. Kun tavaraa oli kertynyt tarpeeksi, mätettiin hiekat takaisin ja tukit hautaantuivat hiekan alle. Tätä menoa uudistettiin pitkin rantaa. Ja sitä mukaa kuin työ oli tehty, peitti meri jälet. Laine viskautui rannalle ja silitteli hiekan niinkuin ei siinä kuoppaa kuunaan olisi ollutkaan.

Toiset taas vetivät hirsiä ylemmä ja leikkasivat tukeista kahden puolen omistuskirjaimilla merkityt päät sahalla pois. Tukit kierrettiin pöyrien päälle ja

viettiin hevosella kylään, jossa ne asetettiin taapeleihin ja mustattiin päät, ettei sahan jälki voisi ilmaista merirosvouksen tapahtuneen.

Haloista ja propseista ei niin suurta lukua pidetty, sillä meri kyllä piti huolen ilman ihmistyötäkin, että ne tulivat maalle nostetuksi. Ranta olikin täynnä puutavaraa, jota laine oli heittänyt kuivalle. Vasta kun myrsky kolmantena päivänä oli tyyntynyt, rupe-sivat jotkut kyläläiset nostelemaan halkoja ylemmä ja latomaan niitä.

Aamusta alkain oli ilmaantunut kymmeniä veneitä ties mistä? Kukin lastasi aluksensa täyteen halkoja, nosti purjeensa ja matkasi tieheen. Ennen iltaa olivat jotkut käyneet parikin kertaa tällä ryöstöretkellä. Kun tavaroiden omistaja noin viikon kuluttua sai toimitetuksi rannalle edustajansa, olivat rosvot jo haaskalta kaikonneet ja vieneet saalista kymmenien tuhansien markkojen arvosta.

Työmiestä ilmaantui rannalle Suomesta ja tavaroiden talteenkorjaaminen alkoi. Propsit ja halot pinnottiin, tukit pantiin kasoihin ja pelastajat lunastettiin pelastusosuudesta. Vahti jätettiin tavaroita var-tioimaan siksi kunnes proomu joutuu niitä viemään

pois. Heti kun työmiehet olivat poistuneet, alkoi taas merellä näkyä ryöstökorppien valkeat purjeet, jotka suuntasivat kulkunsa uudelle koppajaolle. Vahti hääti kyllä tulijoita pois, mutta pyssyn suu ojennettiin tsjuhnaa kohti ja käskettiin vaikenemaan asiassa, joka hänellekin oli vieras. Palkkalainenhan hänkin vain oli!

Tätä tasajakoa tehtiin vielä pari päivää, mutta sitte eivät merirosvot uskaltaneet enää tulla haaskalleen, sillä pelkäsivät tavarat omistajan ennättäneen lähettää vahtimiehiä lisää. Näiltä voisi saada lyijyä nahkaansa ennenkuin olisi kunnolleen ennättänyt edes rannallekaan. Tämän kepposen olivat suomalaiset tehneet näille korpeille ennenkin puolustaissaan omaisuuttaan ryöväykseltä.

Kun tavarat lopulta on saatu lähtemään tältä kaikkea nielevältä rannalta, jonne vuonna vuotuisenaan viskautuu suunnattomat määrät haaksirikkoista tavaraa, tulevat kyläläiset lapioineen ja kaivavat esille hirret rantahiekasta. Rakentelevat niistä itselleen asumuksia tahi myyvät naapurikylien talonpojille samaan tarkoitukseen taikka sitte kulettavat rakennusurakoitsijoille Pähkinälinnaan ja Nevan varsille.

Tälle Morjan kylän rannalle ajautui seuraavana aamuna haaksirikon jälkeen ankkuripeli proomunkappaleen mukana ja siinä oli kaksi miestä kiinni nuorilla. Toisessa oli vielä elonmerkkejä, sillä hän jaksoi vielä ääntää ja ruikuttaa apua rannalta, mutta toinen oli tönkkänä. Morjan kyläläiset odottivat siksi kunneka meri oli tehtävänsä tehnyt ja työntänyt haaksirikkoiset niin lähelle rantaa, että saivat puos-hakansa isketyksi raakkiin. Miehet päästettiin siteistään. Toinen oli hengetön, mutta toinen, joka jaksoi vielä ääntää, oli Jurkka. Kuollut oli hänen lankonsa, Vasili, entinen djakoni.

Kun Jurkka oli onnettomuudestaan toipunut illan suussa, kertoi hän kohtalostaan.

Heti kun hän oli saanut kettingin pään heitetyksi mereen ankkuripelistä, oli keulaan ilmaantunut hänen lankomiehensä, Vasili, joka oli vasta ensimmäisellä matkallaan hänen proomussaan matruusina. Kun proomun laita oli revennyt, tiesivät miehet mikä oli edessä. Vasili hutasi päälleen sadetakin, pisti pirtupullon taskuun ja leipäkannikan toiseen sekä kiirehti ankkuripelin luo Jurkan avuksi, jonne ennätti aivan viime tingassa. Samassa näet rusahti aluksen emä-

puu, keulaliite vääntyi irti, halkasi toisen kupeen keulasta. Toinen kuve kellahti veden varaan ja ankkuripeli keulakannen kanssa jäi roikkumaan syrjittäin taivaan ja veden välille. Onneksi ei tätä olotilaa kestänyt muuta kuin jonkun silmänräpäyksen, kun kanssi taittui kupeesta ja laskeutui tämän päälle. Jurkka oli varannut nuoria mukaan turvapaikkaansa, mutta rysäys kävi niin odottamattoman äkkiä, etteivät miehet ennättäneet käyttää hyväkseen niitä, vaan jäivät roikkumaan pidellen käsillään kiinni pelin tukipuista. Onneksi ei tätä voimain pinnistystä tarvinnut kestää kauan. Kun kansiosa oli laskeutunut kuvepallan päälle, köyttivät miehet itsensä kiinni peliin, ettei laineet saisi raastetuksi heitä irti ponttuultaan, jonka hajoamista Jurkka ei pelännyt, sillä hän tiesi pelitukkien olevan vahvasti alusparrujen kanssa kiinni kannessa ja läpivedettyjen rautapulttien sitovan osat siksi vahvasti toisiinsa, ettei hajoamisesta ollut pelkoa. Laineet kyllä pyyhkivät yli heidän turvapaikkansa ja nakkelivat ponttuuta niinkuin lastua. Pahin pelko oli ympäri ajelehtivista haloista ja propseista, sillä ei tiennyt milloin joku kalikka nakkaa päähän tahi muuhun arkaan ruumiin osaan.

Vasili tarjosi lämmikettä pirtupullostaan ja se virkisti sekä lämmitti. Kuului äkkiä jymäys, niinkuin tykin kuula olisi singonnut lauttaa vastaan. Vasili mörähti vaan kerran, pää retkahti olkapään varaan ja mies oli heittänyt henkensä. Tukki oli viskautunut ponttuulle ja jysäyttänyt sivumennessään Vasilia päähän. Jurkka oli sitte päästänyt esille Vasilin pirtupullon ja maistanut siitä aina kylmän käytyä sietämättömäksi. Kun päivä alkoi sarastaa, huomasi hän olevansa aivan lähellä rantaa ja näki ihmisten odottavan häntä pelastaakseen.

Jurkka sai tältä retkeltään keuhkokuumeen. Läsittyään kuusi viikkoa toipui mies ja parani.

— Ga eibä ni himoda eniä merelle, kyllildä jo shain, vakuutti Tuokko tämän jälkeen.

Hän on sanansa pitänyt ja hoitelee nyt siipirikkona Heleenansa kanssa Viteleen taloansa.

Loppu.
